

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

FILMOVÁ A TELEVIZNÍ FAKULTA

Filmové, televizní a fotografické umění a nová média

Obor fotografie

MAGISTERSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

INSTANTNÍ FOTOGRAFIE V ČESKOSLOVENSKU A ČECHÁCH

Adam Rolex

Vedoucí práce: Michal Šimůnek

Přidělovaný akademický titul: MgA.

Praha, 2023

ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

FILM AND TV SCHOOL OF ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

Film, Television and Photographic Art and New Media

Departement of Photography

FINAL THEORETICAL MASTERS' DEGREE PROJECT

INSTANT PHOTOGRAPHY IN CZECHOSLOVAKIA AND CZECHIA

Adam Rolex

Consultin Teacher: Michal Šimůnek

Assigned academic Degree: MgA.

Prague, 2023

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci s názvem *Instantní fotografie v Československu a v Čechách* vypracoval samostatně pod odborným vedením vedoucího práce s použitím uvedené literatury a pramenů.

V Praze dne .....

Adam Rolex

Upozornění:

Využití a společenské uplatnění diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Souhlas s prezenčním využitím:

Souhlasím s prezenčním využitím této bakalářské práce pro studijní účely na půdě knihovny Filmové a televizní fakulty Akademie múzických umění v Praze.

V Praze dne .....

Adam Rolex

Abstrakt:

Tato práce se věnuje fenoménu instantní fotografie, vynálezu firmy Polaroid, který se ve své první podobě dostal na americký trh v roce 1948. Práce popisuje technologické a vizuální specifikace dané technologie a shrnuje její společenský a ekonomický dopad a vývoj. Práce si bere za cíl zmapovat a popsat vývoj instantní fotografie v Československu a v Čechách, porovnat ho s vývojem ve světě a představit české a slovenské umělce, kteří s touto technologií pracovali nebo pracují.

Klíčová slova: instantní fotografie; polaroid; instax; klasická fotografie; analogová fotografie; historie fotografie; instantní fotografie v Československu; instantní fotografie v Čechách

Abstract:

This thesis deals with phenomenom of instant photography, invention of Polaroid company, that get to american market in its first form in 1948. The thesis describes technical and visual specifications of the technique and briefly summarize its socio-economical impact and development. The goal of the thesis is to map and cover development of instant photography in Czechoslovakia and Czechia, compare it with development around the world and introduce Czech and Slovak artists who use the technique in their work.

Keywords: instant photography; polaroid; instax; classical photography; analog photography; history of photography; instant photography in Czechoslovakia; instant photography in Czechia

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Technologický vývoj instantní fotografie.....	10
3. Vzestup a pád firmy Polaroid, její konkurenti a nástupci.....	13
3.1. Předválečná a válečná doba.....	13
3.2. SX-70 a druhá generace filmů.....	14
3.3. Konkurenční boj.....	15
3.4. Éra úpadku společnosti Polaroid.....	17
3.5. Fujifilm Instax.....	18
3.6. Impossible project.....	20
4. Specifické využití instantní fotografie.....	22
4.1. Vernakulární fotografie.....	22
4.2. Testovací snímek v ateliéru.....	23
4.3. Polaroid a velký formát.....	24
4.4. Transfery, deformace, systematické ničení.....	25
4.5. Polaroid ve světovém umění.....	26
5. Polaroid jako jedinečný originál: okamžik, intimita a přítomnost.....	30
6. Rozšíření a využívání instantní fotografie v Československu a v Čechách.....	32
6.1. Situace před rokem 1990.....	32
6.2. Situace po roce 1990.....	34
6.2.1. Rudo Prekop a Andy Warhol.....	34
6.2.2. 90. léta.....	35
6.2.3. Druhé milénium.....	36
7. Závěr.....	38
8. Zdroje.....	40
8.1. Literatura.....	40
8.2. Internetové zdroje.....	42
8.3. Periodika.....	42
8.4. Rozhovory.....	42
8.4. TV pořady.....	42
9. Obrazová příloha.....	43

1. Úvod

Technologický vývoj na poli zhotovování fotografických obrazů šel od jeho objevení v první polovině 19. století rychle kupředu a komercializace tohoto řemesla je s ním spjatá již od jeho počátků. V celé historii technologického vývoje oboru fotografie je několik výrazných milníků v podobě nových objevů, patentů a výrobků, které výrazně formovaly přístup široké veřejnosti k fotografii, ovlivnili profesionální a uměleckou scénu a současně byly komerčně úspěšné. Níže jmenuji ty, které považuji za významné takovým způsobem, že zásadně formovaly, změnily nebo ovlivnily technologické směřování trhu s fotografickými přístroji a materiály.

V roce 1900 americká společnost Eastman Kodak představuje americkému spotřebiteli 1. model z veleúspěšné série fotoaparátů s názvem Brownie. Byl to velmi jednoduchý přístroj. Konstrukčně se jednalo v podstatě o krabice z lepenky s velmi jednoduchou konvexkonkávní čočkou. Díky nekomplikovanému ovládání a tržní ceně 1\$¹ se stal v USA velmi populárním a masově používaným přístrojem. Dalším důvodem, proč byl přístroj tak oblíbený, je tehdejší politika vyvolávání negativů a produkce fotografií zavedená společností Kodak, kterou perfektně ilustruje jejich slogan „You Press the Button, We Do the Rest.”² To v podání společnosti Kodak znamená provozování sítě veřejných fotolabů po celé zemi, kam lidé nosily celé přístroje s exponovanými svitky značky Kodak, kde je profesionálové vyměnili za nové a naexponované filmy do několika dnů pro zákazníky zpracovali.³ Díky výše zmíněnému bylo pořízení rodinných fotografií s přístrojem Kodak Brownie tak jednoduché, že ho vlastnila téměř každá rodina v Americe a společnost Kodak stojí za rozmachem vernakulární fotografie.

V roce 1925 se dostává na trh profesionální fotoaparát německé výroby Leica model I od firmy Leitz Wetzlar. Přístroj, který přímo předcházel modelu I, nebyl zamýšlen jako samostatný fotografický aparát, ale zastával funkci expozimetru pro filmaře. Bylo jednodušší v temné komoře zpracovat jen malou část filmového materiálu, konkrétně 160 cm, než roztáčet a dělit velkou špulku a navíjet jí do složitější filmové kamery. Leica byla

1 Dle údajů na webové stránce <https://www.officialdata.org/us/inflation> je kupní síla 1 USD v roce 1900 srovnatelná s kupní silou 35,62 USD ke dni 20.2.2023.

2 Vy zmáčknete tlačítko, my uděláme zbytek. Vlastní překlad. Tento slogan se v reklamních materiálech firmy Kodak poprvé objevil již v roce 1888.

3 Tento systém veřejných fotolabů různých společností se během 20. století šíří po celém světě a dominuje fotografickému trhu až do nástupu digitálních snímačů

prvním kinofilmovým fotografickým přístrojem. To znamená, že k fotografování používá stejný materiál, který byl v té době používán v kinematografii. Ve filmových kamerách putuje perforovaný film vertikálně, ve fotografickém aparátu horizontálně. Leica dala vzniknout ikonickému filmovému políčku o poměru stran 2:3 a velikosti 24 mm x 36 mm s osmi dírkami perforace na delších stranách. Tento rozměr se dodnes používá i v současných poloprofesionálních a profesionálních digitálních přístrojích a je označován jako *full frame*.

V roce 1999 uvádí japonská firma Nikon na trh model digitální zrcadlovky s označením D1. Přestože tato i jiné společnosti v té době již několik let produkovaly digitální fotoaparáty, teprve Nikon D1 přichází na trh s přijatelnou cenovkou.⁴ Tento fotografický přístroj se stal nezbytnou výbavou mnoha profesionálních fotografů a svého druhu standardem a firma Nikon na několik následujících let ovládla tento segment trhu v celosvětovém měřítku.

V roce 2002 finská telekomunikační společnost Nokia představuje mobilní telefon s modelovým označením 7650. Přestože se nejednalo o první mobilní telefon se zabudovaným fotoaparátem, stal se prvním komerčně úspěšným modelem. Vzhledem k rychlému technologickému vývoji posledních let se zdají technické specifikace 7650 úsměvné: displej o rozlišení 176 x 208 pixelů při 130 ppi a fotoaparátem o rozlišení 640 x 480 pixelů⁵. Úspěch tohoto modelu ukázal již na začátku nového milénia, že mít ve svém telefonu fotoaparát již brzy nebude pouze extravagantní a drahý výstřelek ale samozřejmost.

Záměrně jsem přeskočil letopočet 1948, protože vynálezu, který se toho roku objevil na americkém trhu, se budu věnovat ve zbytku této diplomové práce. Americká společnost Polaroid⁶ založená a vlastněná úspěšným vynálezcem, obchodníkem a vizionářem Edwinem Herbertem Landem, představuje veřejnosti fotoaparát Land Camera Model 95, který je vpravdě revoluční a unikátní. Jeho uvedení na trh předcházelo pět let intenzivního vědeckotechnologického vývoje. Společnost Polaroid pod vedením E. H. Landa vyvinula takzvanou instantní neboli okamžitou fotografii. Fotografie byla okamžitě po provedené expozici vyvolána i ustálena a autor měl hotový, suchý a obrazově velice kvalitní snímek v ruce v řádu několika málo minut.

Dnešní digitální fotografie je samozřejmě také svého druhu instantní a navíc pořízený snímek můžeme okamžitě v podobě obrazových dat poslat třeba na druhý konec planety a nebo přímo nahrát na veřejnou počítačovou síť, kde se na něj může podívat kdokoli

---

4 5500 USD pro severoamerický trh.

5 Pro srovnání specifikace nejnovějšího telefonu od společnosti Apple, iPhone 14 Max z roku 2022: rozlišení displeje 2796 x 1290 pixelů při 460 ppi a rozlišení fotoaparátu 48 megapixelů

6 Firmu založil E.H. Land společně s kolegou fyzikem Georgem W. Wheelwrightem III. v roce 1932 a původně se jmenovala Land-Wheelwright Laboratories

a téměř odkudkoli. V dnešní době něco tak běžného, že už se nad tím málokdo pozastavuje. V roce 1943 nejrychlejší možný proces vyžadoval laboratorní vyvolání negativu a jeho následné zkopírování či zvětšení na fotografický papír. Když v tomto roce Edwin Land fotografoval svou dceru, ta se ho po pořízení snímku zeptala, proč nemůže obrázek vidět hned. Landovi tato představa zřejmě nedala spát a začal usilovně pracovat na takovém přístroji, který právě toto umožní. Za pět let se mu povedlo takovýto revoluční fotoaparát uvést na trh a byl to fenomenální úspěch. Jednalo se o produkt tak převratný a jedinečný, že slovo *polaroid* je dodnes synonymem pro slovní spojení *instantní fotografie*. Mnoho zdrojů zmiňuje příběh s vynálezčovo dcerou a nikde není uspokojivě potvrzeno, zda je pravdivý, nebo je to jen poetické přikrášlení skutečnosti, které tomuto vynálezu přisoudil čas a historie nebo přímo marketingové oddělení společnosti Polaroid. Jisté je, že tento vynález v technologickém vývoji fotografie nemá obdoby a jeho objevu předcházela obrovská představivost a vynalézavost.

V úvodní kapitole popisují technologické specifikace a technologický vývoj instantních technologií tak, jak je postupně na trh uváděla firma Polaroid. V následující kapitole se věnují celkovému vývoji společnosti Polaroid a jeho postavení na trhu, jeho úpadku a konkurentům a následovníkům na trhu instantní fotografie. Následují kapitoly věnované specifickým vlastnostem instantních materiálů, kde popisují jejich výhody a nevýhody a různé způsoby jejich využití. V poslední třetině této práce se pokouším co nejpřesněji zmapovat rozšíření a vývoj instantní fotografie v Československu a v Čechách.

2. Technologický vývoj instantní fotografie

„Musíte lidem ukázat něco, o čem neměli ani tušení, že to chtěli, ale je to neodolatelné.“⁷ Edwin Land byl skutečný vizionář a bezesporu přispěl k tomu, aby fotografování bylo jednoduché a přístupné široké veřejnosti⁸. V jednom motivačním videu, které Land nahrál pro své zaměstnance, popisuje fotoaparát budoucnosti: „fotoaparát, který bude asi jako telefon, něco, co používáte celý den a použijete ho kdykoli přijde moment, kdy budete chtít něco zaznamenat. Budete ho používat stejně často jako pero nebo vaše brýle.“ Možná by ho překvapilo, že kapesní fotoaparáty dnes používáme mnohem častěji, než psací potřeby.

Po dlouhé sérii výzkumů, pokusů, testovacích strojů a emulzí se v roce 1948 dostává na trh *Land Camera Model 95*. V tomto prvním veřejně dostupném modelu byly dva svitky s materiálem. Na jedné straně byl negativní film, který byl po otevření závěrky osvětlen. Na druhé cívice byl pozitivní fotografický papír se speciálními kapsami s činidlem. Po naexponování negativu se pomocí otočného knoflíku oba svitky spojily a fotograf je vytáhl ven z přístroje skrze kovové válečky, které narušili kapsu s chemikáliemi a rovnoměrně je rozprostřely po celé ploše obou stran, negativní i pozitivní. Negativ se vyvíjel po dobu několika desítek sekund a a po vyvolání se některá zrna halogenidu stříbra a s nimi také latentní obraz budoucího snímku rozpustili činidlem a obraz se přenesl z negativu na pozitiv. Ve správný čas, minutu od pořízení snímků, fotograf tyto dvě vrstvy od sebe oddělil a výsledkem byla sépiově zabarvená černobílá fotografie o velikosti 3 ¼ x 4 ¼ palců⁹. Firma Polaroid vyprodukovala a prodala přes 900 000 kusů Modelu 95, což je i z dnešního pohledu obrovské číslo a nezpochybnitelný obrovský vliv na trh s fotopřístroji a fotomateriály. Model 95 byl na trh uveden s cenovkou 89,95 \$.¹⁰ Prodej šel velmi dobře i přes poměrně vysokou cenu.

V 50. letech firma vyvinula černobílý film Type 47 s úctyhodnou citlivostí 3000 ASA, která umožňovala fotografování i při velice nízké hladině světla.

7 Tento výrok je často připisován E. Landovi ale není jisté, kde a kdy ho poprvé použil.

8 Stejně vizionářský byl o několik dekád později zakladatel firmy Apple Steve Jobs. Ten se netajil tím, že Edwin Land byl jeho velkým vzorem a také převzal některé z jeho marketingových postupů včetně dobře známých, velkolepě pojatých veřejných prezentací nových produktů vlastní společnosti.

9 Přibližně 10,8 cm x 8,3 cm

10 Dle údajů na webové stránce <https://www.officialdata.org/us/inflation/> je kupní síla 89,95 USD v roce 1948 srovnatelná s kupní silou 1 116,61 USD ke dni 3.3.2023

V roce 1963 firma Polaroid představila další úspěšný produkt: film Polacolor [obr. 2], první barevný, instantní fotografický materiál. Z hlediska nároků přístroje na fotografa se nic nemění a s novým materiálem se pracovalo stejně, jako s tím původním černobílým. Barevný proces je ovšem oproti tomu černobílému podstatně složitější na chemické úrovni. Materiál obsahuje tři citlivé vrstvy s barevnými filtry a barvivy. Každá vrstva je citlivá na jinou spektrální část světla. Po pořízení snímku bylo potřeba vytáhnout z fotoaparátu manuálně dvě různé kazety a stejně jako u předchozího filmu bylo potřeba ve správný čas oddělit negativní materiál od pozitivního. Tento typ instantního filmu, kde se musí manuálně oddělit pozitivní vrstva od negativní, budu dále v textu označovat jako *peel-apart* materiály.

Úspěch nového barevného filmu byl tak masivní, až přivedl firmu k nutnosti řešit problém, se kterým vedení nepočítalo. Prodeje černobílých materiálů klesly natolik, že laboratoře na jeho výrobu musely být po nějakou dobu odstaveny. Aby je firma znovu přivedla k životu, udělala velmi chytrý tah, který silně ovlivnil její budoucí směřování. Všechny předchozí modely fotoaparátů byly ve své době relativně drahé a byly marketingově i cenově zaměřeny na dospělé publikum. Pro obnovení výroby a prodeje černobílých materiálů společnost uvedla na trh model Swinger, plastový, velmi jednoduchý a levný fotoaparát, který si mohl dovolit téměř každý. S modelem Swinger se daly pořizovat pouze relativně malé černobílé fotografie a cenovka filmů byla také nastavena nízko. Propagace modelu byla zaměřena na mládež. V reklamě z roku 1965 [obr. 4] spolu mladí muži a ženy dovádí na pikniku, jezdí na kole, tančí a lezou po stromech, zatímco ženský hlas zpívá chytlavou píseň o tom, jak si tento přístroj můžete pořídit za pouhých 19,95 \$. Reklamním mottem Swingeru bylo mimojiné „Nejspontánnější fotoaparát na světě.“¹¹

„Mezi lety 1948 a 1972 vypadala instantní fotografie poněkud jinak, než jak jí zná většina lidí dnes. V první generaci instantních fotoaparátů neexistoval žádný motor, který vytlačil téměř hotový snímek z přístroje, žádné ikonické skřípání ozubených koleček, žádný snímek s dokonale stabilním povrchem hned po stlačení závěrky. Fotograf musel vytáhnout snímek z fotoaparátu vlastní silou buď zatažením za jazýček a otevřením zadní strany fotoaparátu nebo vytažením celého snímku otvorem na boku těla přístroje. Poté ještě musel člověk sloupnout dále již nepoužitelný negativ z hotového pozitivního snímku. Tento postup ve skutečnosti s příchodem nové generace filmu a fotopřístrojů nezmizel, nadále žil především v profesionálním a průmyslovém využívání instantní fotografie.“¹²

System instantní fotografie druhé generace uvádí do reality ono reklamní heslo George Eastmana z roku 1888 a najednou již opravdu stačilo pouze zmáčknout spoušť.

---

11 BONANOS, Christopher. *Instant: The Story of Polaroid*. New York: Princeton Architectural Press, 2012. s. 75. Vlastní překlad.

12 BUSE, Peter. *The Camera Does The Rest*. Chicago: The University of Chicago Press, 2016. s. 5, vlastní překlad, kráceno

Nový instantní film kromě barevných vrstev obsahoval také vrstvy, které zastavily ve správný čas proces vyvíjení pozitivního obrazu. Tento impozantní produkt inženýru z laboratoří Polaroid byl složen z celkových 13 vrstev [obr. 3]. Uživatel již nemusel manuálně oddělovat pozitivní vrstvu od negativní. Veškeré chemikálie byly uloženy na spodní straně filmu ve speciální kapse. Čtvercový snímek o velikosti strany 3,1 palce¹³ s typickým bílým okrajem rozšířeným na spodní straně fotografie v místě, kde se nachází kapsa s chemikáliemi, to je nezapomenutelná podoba fotografie, která se dnes každému vybaví, když se řekne slovo *polaroid*. Filmy druhé generace jsou také často nazývány *integrální* právě z důvodu, že všechny složky potřebné pro zhotovení snímku jsou integrovány v jednom neoddělitelném artefaktu. Ikonický čtvercový formát inspiroval podobu internetové sociální platformy pro sdílení fotografií Instagram.¹⁴

---

13 79 milimetrů

14 JURGENSON, Nathan. *The Social Photo: On Photography and Social Media*. New York: Verso Publishing, 2019.

3. Vzestup a pád firmy Polaroid, její konkurenti a nástupci

Land se vskutku trefil do správné doby s nevídaným a nadčasovým produktem. Američtí vojáci se vraceli zpět domů z fronty nejkrvavějšího válečného konfliktu v dějinách připraveni žít americký sen se svými rodinami a všichni chtěli mít ty nejkrásnější životní momenty zaznamenány. V poválečné Americe byla amatérská fotografie již dostatečně rozšířená a na trhu se objevovalo stále více malých a jednoduchých fotoaparátů. Většina z nich marketingově cílila právě na běžnou americkou rodinu a televizní reklamní bloky byly plné rozesmátých otců a matek fotografujících své potomky. Filmy musely být po nafocení odneseny do laboratoří, což uživatele stálo další peníze ale hlavně museli na fotografie několik dní čekat. Možnost vidět pořízený snímek jen pár okamžiků po zmáčknutí spouště byla a stále je velmi atraktivní a zároveň praktická – v případě nepovedeného snímku mohl fotograf ještě na místě pořídit fotografii novou, popřípadě fotografií rovnou fotografovanému darovat.

3.1. Předválečná a válečná doba

Vraťme se teď ještě na chvíli před druhou světovou válku. Edwind Land započal úspěch firmy Polaroid na vynálezu a produkci polarizačních filtrů. První syntetický polarizátor si Land dal patentovat 26. dubna 1929.¹⁵ S kolegou fyzikem Georgem W. Wheelwrightem III. založil roku 1932 firmu s názvem Land-Wheelwright Laboratories. V prvních letech fungování jim největší příjem plynul z výroby filtrů do slunečních brýlí, polarizačních oken, lamp, které neoslňují a také filtrů do fotoaparátů budoucího konkurenta, největší americké firmy s fotoaparáty a fotomateriály *Eastman Kodak*. Firma mění název na *Polaroid* v roce 1937.¹⁶ V době celosvětového válečného konfliktu, do kterého se nakonec USA zapojily, uzavřela společnost lukrativní kontrakt s armádou, které dodávala brýle, optiku pro průzkumníky, filtry do infračervených brýlí pro noční vidění, filtry do periskopů a různé typy mířidel a dálkoměrů. Zajímavostí je, že již v roce 1940 společnost experimentuje s technologií 3D zobrazení a ve válce částečně našel uplatnění tzv. vektograf, který pomáhal průzkumníkům lépe se orientovat v reliéfu nepřátelského území. V době konfliktu tvořily 87% příjmů společnosti

---

15 Během svého života registroval v USA dalších 534 patentů. Většina z nich se týká technologie výroby instantních fotoaparátů a filmů.

16 Původně se tak měl jmenovat pouze první produkt společnosti Land-Wheelwright.

armádní zakázky a to byly nezanedbatelné příjmy pro Polaroid. Přestože armáda o jejich produkty stále měla zájem, Land si pro svou společnost vybral zcela jiné směřování.

3.2. SX-70 a druhá generace filmů

Vývoj firmy prvních dvaceti let po uvedení Modelu 95 na trh je velmi úzce spjat s vývojem technologickým, který popisují ve 2. kapitole. Na časové ose se teď přesuneme kupředu do roku 1972. Při veřejném představení nového produktu na trh Edwin Land vytáhl z kapsy svého saka novou vlnkovou loď své firmy, skládací zrcadlovku SX-70 a během pár sekund udělal několik fotografií, akt nemožný s peel-apart filmy první generace. Od této chvíle Edwin Land a firma Polaroid označují svůj proces jako „absolute One-Step photography.“¹⁷ Nový film se prodával v kazetě po deseti kusech a každá kazeta obsahovala pružiny, které zajišťovaly rovný povrch filmu při expozici a baterii potřebnou pro deset expozic.

SX-70, skládací zrcadlovka s manuálním ostřením již od 25 centimetrů, legendární model, se kterým pracoval Andy Warhol, Ansel Adams, André Kertész, Andrej Tarkovskij a mnoho dalších významných tvůrců. Při jeho předvedení akcionářům a veřejnosti byl také promítán krátký reklamní film¹⁸ režisérů Charlese a Raye Eamesových. V této filmařsky kvalitní, více než desetiminutové reklamě je podrobně představena unikátní konstrukce SX-70 [obr. 5] a všechny jeho funkce. Edwin Land je velmi úzce spjat se značkou Polaroid a vývoj instantního filmu vnímal vždy citlivě a viděl v něm mnohem více, než jen produkt, který by chtěl prodat masám konzumentů, vnímal ho jako obrovský přínos pro světovou fotografii, kterým do velké míry je. Vnímal ho jako něco, co může tvořit a zachovat hlubší kvality, než „pouze“ rodinné snímky. Polaroid v jeho očích není hračkou ale vážně míněným přístrojem pro každého. Ve zmíněném filmu se toto vše promítá. Na začátku vypravěč cituje fotografa Alfreda Stieglitze: „Moje práce je zkoumáním známého. Objekty, které fotografuji, jsem našel v okruhu padesáti metrů od svých dveří. Upřednostňuji všechny způsoby, které dokáží uvolnit fotografovou energii tak, aby ji mohl směřovat k soustředění se na samotný záběr,“ následně propojuje Stieglitzova slova s technologickým průkopnictvím Polaroidu slovy: „Od roku 1947 Edwin Land a Polaroid následovali jeden hlavní koncept, jediné téma, kterým je odstranění bariéry mezi fotografem a jeho subjektem.“¹⁹ Později ve filmu pozorujeme šťastné a spokojené lidi fotografující s modelem SX-70 rodinné příslušníky, umělecká díla, vlastní tvůrčí výrobky v dílnách a ateliérech, krajinu, architekturu, jídlo, techniku.

17 Jednokrokové fotografování. Jedná se opět o odkaz na reklamní motto společnosti Kodak *You push the button, we do the rest.*

18 https://youtu.be/5jaiq_ZZ_eM

19 Tamtéž, vlastní překlad.

Firma měla vysoká očekávání od modelu SX-70, ta se ale naplnila jen částečně. Stíhalo se vyrábět méně kusů, než si společnost sama předsevzala a některé z prvních kusů byly poruchové a reklamací se nashrolovalo kolem 300 000. Současně s řešením technických potíží s novým modelem, se kterými se firma nakonec dobře vypořádala, přichází také ropná hospodářská krize způsobená konflikty na blízkém východě. Na počátku 70. let byla firma na ekonomickém i reputačním vrcholu ale souběh těchto dvou krizí odstartoval její pomalý pád. Přestože model SX-70 je ještě několik let na trhu a dočkal se i řady vylepšení, jako například unikátního sonarového automatického ostření, Polaroid již nikdy neuvedl na trh revoluční, unikátní, technicky vyspělý, sériově vyráběný přístroj a soustředí se na výrobu levnějších plastových fotoaparátů, které si ale ještě získávají značnou popularitu.²⁰ Tento nový směr firmy se kryje s výměnou jejího šéfa. V roce 1975 se do čela firmy dostal Bill McCune. Edwin Land zatím ve společnosti zůstává jako předseda i ředitel vývoje a s jeho odchodem z čela společnosti odchází i její vizionářské směřování.

3.3. Konkurenční boj

Oblast instantní fotografie po téměř třicet let od jejího vzniku ovládala výhradně firma Polaroid. Po celou tu dobu se na trhu neobjevil žádný zásadní hráč, který by se snažil část tohoto segmentu trhu získat pro sebe. Na vině tomu bylo velmi prozíravé jednání ze strany Edwina Landa, který téměř úzkostně patentoval každý nový vynález, každý dílčí krok chemického vývoje a každou novou součástku. Tím zásadně zkomplikoval konkurenci možnost nabídnout vlastní systém pro instantní fotografii.

Přesto se objevilo několik pokusů o vývoj a prodej vlastních instantních fotoaparátů a příslušenství. Sovětská firma GOMZ²¹ uvedla v roce 1952 na domácím trhu fotoaparát *Moment*. Tento stroj byl poměrně povedenou kopií prvního instantního fotoaparátu Polaroid *Model 95*. *Moment* byl ovšem velice drahý a běžný občan si ho nemohl dovolit.²² Přestože přístroj byl kvalitní, filmy do něj byly velice špatné, drahé a málo dostupné. S fotoaparátem *Moment* bylo možné používat i filmy značky Polaroid, těch se ale v Sovětském svazu mnoho najít nedalo a rozhodně ne v oficiální distribuci. V roce 1969 byl ještě na stejném trhu uveden přístroj KMZ Foton, který byl sice velmi kompaktní, jinak se ale jednalo o nekvalitní plastový fotoaparát, který se prý již po pár letech začínal rozpadat na jednotlivé součástky a opět se do něj dal pořídit jen drahý a nekvalitní film.²³

20 Mezi nejoblíbenější patřila série OneStep v Evropě prodávaná pod názvem 1000, později Polaroid Spectra s horizontálním obdélníkovým formátem.

21 Později Lomo.

22 Přesnou cenu se mi nepodařilo dohledat.

23 BONANOS, Christopher. *Instant: The Story of Polaroid*, Princeton Architectural Press, 2012, s. 124. Vlastní překlad.

Americké společnosti Berkey Photo se podařilo vyrobit a vyvinout své vlastní vybavení pro instantní fotografii v uspokojivé kvalitě a začít se sériovou výrobou. Ben Berkey, vlastník společnosti, která se úspěšně věnovala prodeji fotografické techniky a materiálů, začal vyrábět a prodávat fotoaparát s názvem Keystone. Jeho výhodou bylo, že měl na rozdíl od přístrojů Polaroid zabudovaný blesk. Prodával se poměrně dobře ale nebyl schopný konkurovat technicky vyspělejšímu modelu SX-70 a jeho prodeje neohrozil. Polaroid tedy jeho první verzi právnicky ignoroval ale nová vylepšená verze modelu Keystone již přes přihlášené patenty neprošla a celý systém musel být stažen z prodeje.

Jediným opravdovým konkurentem byla firma Kodak, která v 70. letech ovládala zhruba 80% amerického trhu s fotoaparáty, fotografickým materiálem a veřejnými fotolaboratořemi. Tyto dvě společnosti spolupracovali, Kodak vyráběl pro filmy Polaroid negativní složku, kterou si Polaroid nedokázal vyrobit sám. Vznikla tedy situace, kdy dvě společnosti soupeří o podíl na trhu ale zároveň jsou na sobě částečně závislí a na prodeji fotomateriálu jedné značky profitují obě. Když se ovšem blížil nástup modelu SX-70 společně s filmem nové generace, vztahy ochladly. Kodak se rozhodl, že bude dále vyrábět negativní složku pro Polaroid pouze v případě, že jim smluvně povolí vyvinout a distribuovat vlastní instantní systém. Edwin Land s tímto nesouhlasil s oprávněnou obavou, že by časem větší firma s hustou distribuční sítí postupně Polaroid úplně vytlačila z trhu. Toto rozhodnutí ale stálo nemalé peníze, protože společnost byla nucena rychle postavit a uvést do provozu novou a drahou výrobní linku na negativní složku integrálního filmu.

Inženýři v Kodaku mezitím vyvíjeli „nové“ instantní materiály a fotoaparáty, souběžně pracovali na peel-apart filmu a integrálním filmu. Během vývoje se dostal oficiálně na trh SX-70 a pracovníci Kodaku okamžitě nakoupili sedmdesát přístrojů a tisíce balíčků filmů jen aby zjistili, že jejich peel-apart produkt, který má jít do prodeje až za dva roky, byl již tehdy zastaralý. Vývoj byl pozastaven a Kodak stál 94 milionů dolarů²⁴. Vývoj integrálního filmu pozastaven nebyl ale i přes obrovský vstupní kapitál trval dlouho. Proces často narážel na již registrované patenty a uvedení nového systému zaměstnalo kromě inženýrů také skupinu špičkových právníků. Kodak uvádí v dubnu roku 1976 na trh modely EK4 a EK6 [obr. 6] a s nimi barevný film PR-10. Teď byl na řadě Polaroid, aby nakoupil hromadu konkurenčních přístrojů a filmů a udělal jejich důkladnou rozborku a chemickou analýzu. Instantní fotoaparáty Kodak byly v porovnání s SX-70 nevzhledné, obrovské, plastové. Byly ale také výrazně levnější. Filmy se velmi nápadně podobaly těm od Polaroidu a již šest dní po uvedení přístrojů na trh podává Polaroid žalobu za porušení dvanácti patentů. Prošetření trvalo mnoho let, během kterých vyráběly obě firmy svou instantní techniku. Soud začal až v říjnu roku 1981. Pět let po jeho zahájení byl vynesena rozsudek: Kodak porušil sedm patentů

---

24 Tamtéž.

a dále nesmí vyrábět žádné příslušenství pro instantní fotografii. V americkém soudnictví to byl první případ, kdy soud ukončil velký fungující byznys na základě překročení patentního práva. Soud pokračoval až do roku 1990 a byl ukončen stanovením pokuty 925 milionů dolarů. Ani takto vysoká částka ale nestačila Polaroidu na pokrytí všech soudních výloh a přestože tento konkurenční boj právně vyhrála, mělo to na vývoj firmy neblahý dopad. Vítězem tohoto sporu je tedy spíše Kodak, jehož tržby z prodeje EK4 a EK6 činily zhruba 12 miliard dolarů.²⁵

3.4. Éra úpadku společnosti Polaroid

V roce 1978 měl Polaroid dvacet tisíc zaměstnanců ale v roce 1991 již pouze pět tisíc. Tento pád nastartovaly výše zmíně potíže, které firmu potkaly. Za pokračujícím pádem směrem k bankrotu stojí také nástup digitálních fotoaparátů, který počátkem devadesátých let již bije na dveře a firma s ním nedokázala držet krok. Jistou roli v tom hrál také absolutní odchod vizionáře a vynálezce Landa ze společnosti. Počátkem 80. let přerušil veškeré spojení s Polaroidem, opustil své pracoviště a prodal všechny akcie, které vlastnil. Dále se věnoval výzkumu odezvy mozku na odlišné barvy ve vlastní laboratoři, kterou pro tento účel založil. K vývoji společnosti po jeho odchodu se nevyjadřoval, v roce 1991 zemřel ve věku 81 roků a historie fotografie na něj nezapomene.

Po jeho odchodu z firmy se její politika mění a jednoduše by se dala shrnout tak, že kvalita produktů je již méně podstatná než jejich kvantita prodaná spotřebiteli za nízkou cenu. Nesmrtelné a jednoduché, kompletně plastové²⁶ fotoaparáty dlouhé řady s názvem *OneStep* si dnes většinová společnost asi nejvíce spojuje s Polaroidem. Celá tato série byla co do počtu prodaných kusů velkým úspěchem, ročně se jich celosvětově prodávalo asi 5 milionů kusů a *OneStep* byl v 80. letech velice rozšířený fotoaparát. Velký finanční růst to ale neznamenalo. Firma Polaroid si pro řadu *OneStep* poprvé vyráběla všechny součástky sama, továrny byly rozmístěny po celé Evropě. Vysoké fixní náklady a výdaje na logistiku společně s nízkou cenovkou znamenaly malou marži pro Polaroid. Počátkem 80. let se také odvěkému rivalovi Kodak podařilo zdokonalit svůj klasický, barevný negativní film natolik, že jej bylo možné přinést do minilabu a hotové fotografie si odnést do jedné hodiny. Se snižující se kvalitou přístrojů také přicházela nižší kvalita výsledných fotografií, snížila se jejich ostrost i sytost barev. Polaroid začal ztrácet auru tahouna technologického pokroku a jejich produkty byly postupně vnímány spíše jako hračky než plnohodnotné poloprofesionální a profesionální přístroje.

---

25 FRIESTEN, K. Ronald. A Triumph of Genius: Edwin Land, Polaroid, and the Kodak Patent War. Ankerwicke, 2015.

26 Plastový je i objektiv.

Polaroid se snažil zachránit rozšířením svého působení i do jiných sektorů než je instantní fotografie a začal vyrábět tehdy hi-tech výrobky jako magnetofonové kazety a diskety, vyvíjel své vlastní tiskárny a vyráběl klasický svítkový film. Se společností Philips se podíleli na vývoji snímáče pro digitální záznam obrazu. Poslední produkty na poli instantní fotografie byly povedené a úspěšné modely *Spectra* a *Captiva*, avšak ekonomickou krizí společnosti žádný z těchto produktů odvrátit nedokázal. V posledním tažení Polaroid vsadil na masivní marketing, speciální edice a barevné variace, které se od sebe lišily pouze vzhledem [obr. 7]. Modely OneStep se vyráběly v mnoha barevných obměnách a jejich podoba i marketing směřoval často přímo na děti. Do prodeje se dostal například i mluvící fotoaparát Polaroid, do kterého jste mohli nahrát krátký vzkaz, který se ozval při každém zmáčknutí spouště.

Polaroidu se již nepodařilo udržet krok se stále rychlejším technologickým pokrokem na poli záznamových a zobrazovacích technologií a najít své místo na trhu v době nástupu digitálních fotoaparátů. Kritická finanční situace vedla až k bankrotu v roce 2001. Poté byla společnost několikrát přeprodána a v roce 2006 byla s konečnou platností ukončena výroba instantních fotoaparátů. Továrna na instantní filmy dostala pokyn vyrobit takové množství filmu, aby byl trh pokryt do roku 2014.²⁷ V roce 2008 byla jednou provždy uzavřena.

3.5. Fujifilm Instax

Již v 70. letech v době, kdy Kodak začal vyvíjet svůj vlastní instantní systém, měl japonský technologický gigant Fujifilm také zájem o vývoj a prodej vlastních instantních přístrojů a filmů. Přístup společnosti byl jiný než ten, jaký zvolil Kodak. Fujifilm se rozhodl pro slušnost a vstřícnost vůči Polaroidu. Výhodou této společnosti také bylo, že ovládala především asijský trh a její dosah na ten americký byl malý. Společnost Fujifilm vyvinula svůj vlastní film na základě technologie firmy Kodak, se kterou se domluvila a za práva řádně zaplatila. Fujifilm ale oslovil i Polaroid o svolení prodávat svůj systém. Společnost Polaroid souhlasila a na oplátku chtěla od Fujifilmu některá jejich technologická tajemství a příslib, že Fujifilm nebude své produkty prodávat ve Spojených Státech. Fujifilm po této dohodě dodával Polaroidu některé technické součástky a také pomáhal při vývoji a výrobě filmů.²⁸

V roce 1981 se na japonském trhu objevuje model *Fotorama*. V Asii byla popularita instantní fotografie výrazně nižší, než v Americe ale přesto byly prodeje řady Fotorama dostatečně vysoké, aby se vyplatilo je vyrábět a prodávat až do druhé půle 90. let. Na

---

27 BONANOS, Christopher. Instant: The Story of Polaroid, Princeton Architectural Press, 2012, s. 160. Vlastní překlad.

28 Tamtéž.

asijském trhu Fujifilm dokonce prodával instantní film vlastní výroby a značky, který byl určený pro fotoaparáty Polaroid.²⁹

Přímým následovníkem řady Fotorama je velice úspěšná řada Instax. Fujifilm uvádí v roce 1998 na trh Instax Mini 10, o rok později Instax Wide a v roce 2017 Instax Square. Instantní film Instax je stejně jako všechny současné, integrální instantní filmy založen na technologii druhé generace barevného filmu vyvinutého firmou Polaroid na začátku 70. let. Inženýrům z laboratoří Fujifilm se ale podařilo film výrazně upravit a zdokonalit. Zásadní změnou je možnost exponovat snímek přes zadní stranu fotografie a otočení jednotlivých barevných vrstev. Díky tomu není nutné, aby byly světelné paprsky ve fotoaparátu převráceny zrcadlem a konstrukce fotoaparátů je jednoduchá a levná na výrobu a stroje jsou velice lehké a kompaktní. Pružiny, které zajišťují rovný povrch filmu v přístroji v momentě expozice a baterie byly na rozdíl od Polaroidu integrovány do přístroje a tím se snížila ekonomická i ekologická náročnost výroby filmových kazet. Citlivost filmu je 800 ISO a jsou technicky dokonalé, spolehlivé, stabilní, velmi ostré se sytými barvami a v prodeji je od roku 2017 i černobílá varianta. Výsledné fotografie z řady Instax jsou menší, než ty od Polaroidu: 46 mm x 62 mm pro *Instax Mini*, 99 mm x 62 mm pro *Wide* a 62 mm x 62 mm pro *Square*. Všechny přístroje z řady Fujifilm Instax jsou odolné, spolehlivé, plastové a plně automatické s cenou přijatelnou pro většinu lidí. Dnes v České republice stojí fotografický materiál pro jeden snímek Instax Mini kolem dvaceti korun.

Když v roce 2008 oznámila společnost Polaroid bankrot, vedení Fujifilm také zvažovalo ukončení výroby řady Instax jednou provždy. Fotografickému trhu již dávno vládla digitální fotografie a chytré mobilní telefony byly všudypřítomné. Nakonec padlo rozhodnutí dále udržovat Instax na trhu a toto rozhodnutí bylo šťastnější, než se vedení společnosti mohlo v nejdivočejších snech zdát. Mnoho lidí začalo cítit únavu ze záplavy fotografií v podobě obrazových dat na počítačích a telefonech a znovuobjevili zájem o to držet v ruce skutečné fotografie pořízené klasickou cestou, včetně té instantní. Navíc se stala nečekaná věc: V roce 2007 jihokorejská televize začala vysílat seriál *Coffee Prince* o mladíkovi, který oživí starou rodinnou kavárnu a začne ji znovu provozovat. Fotoaparát Instax Mini je v příběhu důležitou rekvizitou a často i hybatelem děje. Seriál byl velice populární u mladého publika a velmi brzy po jeho uvedení prodeje Instaxu v Jižní Korei raketově vzrostly. Následoval ještě jeden seriál s názvem *You're Beautiful*, kde opět Instax hrál důležitou roli. Seriál nebyl tak úspěšný ale vybudoval si kultovní statut. Popularita Instaxu se z Korey rozšířila do dalších asijských zemí a poté do celého světa včetně USA. Stala se nečekaná věc. Najednou více než 10 let po uvedení prvního Instax Mini 10 na trh se staly tyto přístroje hitem a prodeje raketově rostly a to vše díky popkulturním seriálům. V roce 2004 se jich

²⁹ KOMORI, Shigetaka. *Innovating Out of Crisis: How Fujifilm Survived (and Thrived) As Its Core Business Was Vanishing*, Stone Bridge Press, California 2015

celosvětově prodalo kolem 100 000. V roce 2015 to bylo již 5 miliónu fotoaparátů a toto číslo se podařilo zdvojnásobit na 10 milionů prodaných kusů v roce 2019. Instax se k překvapení samotného vedení firmy stal nejlépe prodávaným fotoaparátem, který vyrábí a přináší jí dodnes ohromné zisky.

3.6. Impossible project

Krátce po vyhlášení bankrotu společnosti Polaroid v roce 2008 a uzavření její poslední továrny v nizozemském městě Eschede založila skupina bývalých zaměstnanců pod vedením Floriana Kapse a André Bosmana obchodní společnost The Impossible Project s cílem obnovit výrobu instantních filmů pro již vyrobené fotoaparáty Polaroid. Jednalo se o partu nadšenců a milovníků instantní fotografie, kteří si uvědomovali, že přichází světová renesance a nová vlna obliby analogového fotografování, které se Polaroid nedožil. Společnost odkoupila původní výrobní linky, na kterých se produkovaly instantní filmy Polaroid a otevřela novou laboratoř s výrobní linkou. „Impossible project stál před nelehkým úkolem. Firmě se nepodařilo získat původní patenty a chemické složení filmů, navíc některé nebezpečné chemické sloučeniny z původního receptu bylo zakázáno používat, musela tedy vše objevit a vyvinout znovu. Jejich první pokusy o nový film byli velice nestabilní, nekvalitní, neostré, barevně nestálé a plné různých nedokonalostí a skvrn [obr. 8]. Čas, který byl u prvních prototypů potřeba k plnému vyvolání a ustálení obrazu se prodloužil z desítek vteřin až na 50 minut“.³⁰

Tato skutečnost ale postupně zvyšovala atraktivitu a popularitu projektu. Poetický obraz nadšenců, kteří se za každou cenu snaží zachránit milovanou technologii, probouzel zájem o nové filmy. V době, kdy byl na trhu zcela spolehlivý a technologicky vyspělý instantní film od Fujifilmu, přinášely nové Impossible filmy do fotografování akt hravosti a náhody. V době technické dokonalosti fotografického obrazu to bylo mnohými uživateli vítané osvěžení. Společnost si to dobře uvědomovala a založila na tomto příběhu a přístupu také svůj marketing. Film, který vyrábí a prodávají dnes je již poměrně stabilní a kvalitní, přestože se složením a některými vlastnostmi výrazně liší od toho původního.

Později v roce 2017 The Impossible Project získala práva na duševní vlastnictví původní společnosti Polaroid a také právo na její název a přejmenovala se na Polaroid Originals a tento název nakonec v roce 2020 krátí pouze na Polaroid. V současné době jsou v její produkci filmy černobílé i barevné pro historické fotoaparáty řady SX-70, OneStep (600), Go, Spectra a 8 x 10 palců pro velkoformátové fotoaparáty. Současné fotografie jsou

---

30 BONANOS, Christopher. Instant: The Story of Polaroid, Princeton Architectural Press, 2012, s. 170. Vlastní překlad.

mírně objemnější, než ty původní, proto jich je v každé kazetě pouze osm namísto původních desíti. Ve svých počátcích společnost kupovala, čistila, opravovala a znovu prodávala původní přístroje Polaroid, dnes již vyrábí fotoaparáty nové ve výborné kvalitě s moderními funkcemi a také mobilní tiskárny, pomocí kterých lze analogovou cestou vyprodukovat fotografie z mobilního telefonu na instantní film.

Nejnovější modely fotoaparátů lze připojit přes bluetooth k mobilní aplikaci a rozšířit tak jejich možnosti o funkce jako časová spoušť, vícenásobná expozice, dlouhé expoziční časy nebo plně manuální expoziční kontrola. Nové přístroje navíc mají integrovanou baterii, kterou lze dobít přes USB, takže s jejich uvedením na trh šel do prodeje také typ filmu s názvem *i-Type*, což je stejný filmový materiál jako ten pro řadu OneStep, v kazetě s filmy ale není zabudovaná baterie. Společnost se etablovala a oproti Fujifilmu je malým ale stabilním hráčem na trhu instantní fotografie a jediným dodavatelem filmů do historických fotoaparátů Polaroid. Projekt *Impossible* se podařil a dostal svých počátečních cílů zachránit Polaroid i pro další generaci fotografů.

Zajímavostí je, že se v několika málo posledních letech objevily na trhu velmi levné čínské fotoaparáty, často prezentované jako fotoaparáty pro děti, které okamžitě tisknou fotografie na thermo papír, stejně jako se tisknou účtenky v obchodě. Zhruba tři roky nazpět jsem uvažoval o postavení vlastního fotoaparátu, který bude právě takto na účtenkový papír snímky tisknout. Tehdy ještě takový produkt na světovém trhu nebyl.

4. Specifické využití instantní fotografie

Edwin Land si jednou stěžoval, že „připustit užívání termínu *instantní fotografie* jako shrnutí našeho přínosu pro fotografii od roku 1944 je jako říkat, že letadlo je automobil, který létá.“ Místo toho raději mluvil o tom, co jeho proces odstranil: „zakládání filmu, navíjení do fotoaparátu, navíjení zpět na cívku, odesílání poštou, vyvolávání v laboratoři, které zahrnuje několik kroků, zasílání zpět, vkládání do projektoru, věšení projekčního plátna, vypnutí světel a nakonec dívání se na něco, co už je dávno vzpomínkou.“³¹ Land se snažil tato specifika a technologickou výjimečnost jeho výtvaru náležitě vyzdvihnout a propagovat. Polaroid byl v jeho očích pro každého a to nejen pro záznam každodenního života a významných rodinných událostí. Již od počátků svého vývoje spolupracoval s významnými fotografy své doby, kteří si upřímně Polaroid oblíbili a pomáhali tak se zlepšováním obrazu společnosti a jeho propagací mezi profesionály. Edwin Land spolupracoval osobně s Anselem Adamsem a André Kertésem. Polaroid v čase své největší slávy také vyrobil velmi pozoruhodné velkoformátové přístroje.

4.1. Vernakulární fotografie

„Instantní fotoaparát Polaroid 1000, nejjednodušší fotoaparát na světě je tím nejzábavnějším vánočním dárkem, který vám dovolí užívat si vaše fotografie v řádu pár minut a v zářivých barvách. Okamžité vzrušení. Okamžitý smích. Okamžitá zábava. Polaroid 1000,“ těmito slovy komentuje vypravěč v britské reklamě na fotoaparát řady OneStep otce od rodiny, který u vánočního stromku fotografuje svou roztančenou manželku a děti hrající si s novými hračkami.³² Ještě lépe nám ukazuje, pro koho je Polaroid určen, reklama na model Colorpack 80 ze 70. let. Tato je na rozdíl od předchozí popsané bez vypravěče a na obrazovce se střídají situace, ve kterých lidé právě oddělují pozitivní vrstvu filmu od negativní a těší se z vydařeného snímku se svým bezprostředním okolím. Takto můžeme pozorovat obtloustlého muže ve středním věku s doutníkem v puse stojícího v bazénu, zamilovaný pár v přístavu, profesionálního fotografa ověšeného přístroji, dívku na pláži, babičku fotografující spící vnouče v kočárku, další zamilovaný pár na pláži, otce, fotografujícího u holiče nově sestřih svého syna, zamilovaný pár na lodi, matku s dcerou na

---

31 BUSE, Peter. *The Camera Does The Rest*. Chicago: The University of Chicago Press, 2016. s. 10. Vlastní překlad.

32 <https://youtu.be/XQcfblaQbUA>

pikniku, rybáře před svými úlovky, postarší dámu se svým psíkem, paní na oslu na dovolené, další zamilovaný pár na lodi. Tato video slideshow je zakončena sloganem *Šedesátivteřinové vzrušení. Vy už máte fotoaparát Polaroid?*³³ Mohlo by se zdát, že Polaroid je určen především zamilovaným párům a milovníkům vodních ploch. Pravdou ale je, že marketingové oddělení se ho pochopitelně snaží prodat pokud možno všem. Nejvíce se instantní fotografie uchytila jako přístroj pro záznam běžných i výjimečných rodinných událostí. Kromě cíleného marketingu v tom hrála zásadní roli jednoduchost. Rozmach vernakulární fotografie nastartovala již na počátku 20. století společnost Kodak s přístrojem Brownie a jejich modelem vyvolávání fotografií ve vlastních laboratořích a jejich marketingem, který také cílil na běžného uživatele, který od svého přístroje očekává kvalitní a ostré snímky s co nejmenší vynaloženou námahou. Věděl to George Eastman Kodak a věděl to dobře i Edwin Land, který na úspěch Kodaku navázal.

V dnešní době pochopitelně zastupují roli přístroje, se kterým *všichni fotí všechno*, mobilní telefony. Přestože prodej Fujifilm Instax jsou velmi vysoké a tento systém je rozšířený, instantní fotografie je mnohdy vnímána jako něco archaického a příliš výjimečného, popřípadě drahého, na každodenní používání. Fotoaparáty Instax³⁴ se dají často potkat v nějakém *fotokoutku* na narozeninových oslavách, na večírcích a svatbách.

4.2. Testovací snímek v ateliéru

Instantní fotoaparáty si našly cestu i do profesionálních fotografických ateliérů. Polaroid používali produktoví, módní i portrétní fotografové. Instantní fotografii nevnímali jako finální produkt své práce ale jako pomůcku, jak ho dosáhnout. Dnes si fotograf ve studiu připraví scénu, nastaví všechna záblesková osvětlení a odrazné desky, změří scénu expozimetrem a udělá několik testovacích snímků, které si ihned prohlédne na displeji fotoaparátu nebo na obrazovce počítače a zkontroluje, zda je scéna připravena podle jeho představ. Tuhle možnost fotografům přinesl Polaroid. Do té doby se museli spolehnout na to, že vše připravili perfektně, protože v případě nezdaru bylo nutné s časovým odstupem potřebným pro zpracování fotomateriálu celou produkci snímků zopakovat a to stálo hodně času a peněz. Jako koncový produkt se v komerční fotografii tento materiál nepoužíval také proto, že nezobrazoval barvy věrně skutečnosti, což je pro produktovou a módní fotografii velký nedostatek.

---

33 https://youtu.be/McGdAmB2__U

34 Popřípadě i fotoaparáty Polaroid, ale ty jsou méně časté. Předpokládám, že příčinou je jejich dražší provoz v porovnání se systémem Instax.

4.3. Polaroid a velký formát

V době technologického a ekonomického vrcholu společnosti Polaroid Edwin Land rád ukazoval profesionálům i veřejnosti, že jeho produkty jsou technologickou špičkou. Jedním z takových projektů byla velkoformátová instantní fotografie. Roku 1976 se chystalo představení nového instantního filmu o velikost 8 x 10 palců³⁵ radě akcionářů. Edwin Land se ale tři dny před setkáním rozhodl, že představí formát výrazně větší a to 20 x 24 palců³⁶. Hvězdnému týmu laborantů společnosti Polaroid se podařilo sestavit funkční prototyp během jednoho víkendu.³⁷ Presentace tohoto technického skvostu se ujal sám Land a na předváděcí akci pořídil detail dvoudolarové bankovky. Po něm přišla na pódium fotografka Marie Cosidas, která pořídila portrét modelky a herečky Candice Bergen, která se dlouhodobě objevovala v reklamních spotech propagujících produkty Polaroid. Obě výsledné fotografie byly technicky dokonalé a akcionáři ohromeni. Firma Polaroid zamýšlela svůj výtvar 20 x 24 jako technický fotoaparát po fotografování produktů a reprodukcí ale nakonec si k němu našli cestu tvůrci umělečtí.

Vyrobeno bylo pět fotoaparátů, které neměly oficiální modelové označení a ve známost vešly jednoduše pod označením *Polaroid 20 x 24*.³⁸ Rozmístěny byly do fotografických ateliérů po celém světě, kde byl přístroj vždy pod patronátem vybraného profesionálního fotografa, takzvaného *ambasadora* Polaroidu, který měl přístroj na starost. Do ateliéru mohli docházet další umělci a s fotoaparátem dle jeho možností volně pracovat. Smluvně bylo stanoveno, že společnost Polaroid bude na své náklady zajišťovat provoz fotoaparátu výměnou za vlastnictví některých pořízených fotografií a práv k použití všech fotografií ke své vlastní propagaci. Jeden z přístrojů 20 x 24 byl pod patronátem českého fotografa Jana Hnízda. Nejznámější a nejvytíženější byl umístěn v New Yorku, kde ho používali například David Levinthal a William Wegman. Byl to pro Polaroid ztrátový projekt ale velmi dobrý způsob, jak ještě více zlepšit reputaci instantní fotografie mezi profesionály, navázat spolupráci s respektovanými umělci a ukázat veřejnosti, že na poli instantní fotografie nemá Polaroid konkurenci.

20 x 24 ale stále nebyl ten největší formát, co kdy Polaroid vyrobil. Land jednou přišel s dalším velmi ambiciózním nápadem za svými nejlepšími vývojáři: „*Chtěl bych vidět*

---

35 20 cm x 25 cm. Tento formát firma Polaroid později skutečně začala vyrábět a prodávat.

36 51 cm x 61 cm.

37 BONANOS, Christopher. *Instant: The Story of Polaroid*, Princeton Architectural Press, 2012, s. 79. Vlastní překlad.

38 Do dnešní doby se jich dochovalo pět a dva z nich se stále používají.

reprodukcí Renoirova *Tance v Bougivalu* v životní velikosti. Má šíř 39 palců a náš film je řezán ze 40 palcových rolí – to zvládneme! Výsledek nebyl tak úplně fotoaparát jako spíše přenosná temná komora, která byla postavena přímo v muzeu, ve které se na jedné stěně ze špulky rozvinula role filmu, kterou na místě držel podtlak vytvořený průmyslovým vysavačem značky *Black & Decker*. Jak se ukázalo, zvládli to, přestože tento fotoaparát k provozu potřeboval mít uvnitř dva asistenty s brýlemi pro noční vidění. Samotný objektiv vážil téměř 23 kilogramů.³⁹ Výsledek byl impozantní a na reprodukci byl vidět každý tah štětcem, každé vlákno plátna, každá drobná nedokonalost. *Tanec v Bougivalu* byl pouze začátek, Polaroid začal fotografovat umělecká díla na zakázku a projekt nazval *Polaroid Museum Replica Collection*. S přístrojem bylo také možné vyfotografovat lidskou postavu v životní velikost bez nutnosti zvětšování, čehož využívali i někteří umělci a naposledy byl použit po teroristickém útoku na WTC v New Yorku v roce 2001, kdy s ním fotograf Joe McNally pořídil sérii snímků hasičů, policistů a záchranářů zasahujících na místě útoku na Manhattanu. S tímto projektem byl veškerý dostupný materiál vyčerpán a podobný již pravděpodobně nikdy nikdo nevyrobí.

4.4. Transfery, deformace, systematické ničení

„Jednoho dne v laboratoři (podle jedné historky) technik od sebe oddělil pozitivní a negativní vrstvu peel-apart filmu a nepoužitelnou negativní část odložil lícem dolů na lavici. Když negativ odstranil, zjistil, že na její povrch se obtiskla barviva obsažená v negativu. Velmi rychle fotografové povýšili tento „problém“ na žádoucí efekt: oddělovali od sebe pozitivní a negativní vrstvy navzdory návodu k použití jen pár vteřin po expozici, zbavili se fotopapíru a vyvíjející se negativ pokládali na různé povrchy (často na mokrý akvarelový papír) a silně vrstvy stlačili. Barviva se nepřenesla jako ostrá fotografie ale jako měkký, často různě pokřivený obraz, který měl jemné odstíny a kvality něčeho starého a lehce strašidelného.“⁴⁰ Tento postup později zdokonalil Jan Hnízdo ve spolupráci s Danillo Sartonim.

Dalším typem neobvyklé práce s instantním materiálem je manipulace a deformace obrazu na integrálním filmu. Po jeho expozici se během vyvolávání cíleně aplikoval tlak na vybraná místa obrazu pomocí prstů nebo různých nástrojů, které nepoškrábali povrch fotografie. Velmi citlivý na dotek byl barevný integrální film druhé generace od Polaroidu, který se ale již 15 let nevyrobí. Bylo možné s ním dosáhnout takových výsledků, že se ze

---

39 BONANOS, Christopher. *Instant: The Story of Polaroid*. New York: Princeton Architectural Press, 2012. s. 84. Vlastní překlad

40 CARR, Kathleen Thormold. *Polaroid Transfer: A Complete Visual Guide to Creating Image and Emulsion Transfer*, Amphoto/Watson Guptill, 1997. s. 23.

snímku dalo vytvořit něco, co připomíná impresionistickou malbu a nebo třeba deformovat lidský obličej tak, jako na obalu eponymní desky Petera Gabriela z roku 1980, na kterém je snímek z SX-70 právě tímto způsobem deformován. Další možností bylo také obtisknutí libovolného reliéfu přímo do emulze ustalované fotografie. Současné filmy pro Polaroid se dají tímto způsobem jen mírně deformovat a filmy typu Instax se nedají deformovat vůbec.

Dalším dobře známým procesem je přenos emulze. Ten se dal dělat s peel-apart filmy první i druhé generace a s historickými integrálními filmy i těmi současnými. Proces nelze provádět s filmy Instax. Je potřeba vzít hotovou a ustálenou fotografii, odstříhnout její bílý okraj ze všech stran a oddělit pozitivní a negativní vrstvu od sebe. Pozitivní vrstva se potom namočí do čisté teplé vody a po chvíli se od podložky oddělí emulze s obrazem, která se pak dá opatrně pomocí jemného štětce přesunout na libovolný rovný nebo plastický povrch.⁴¹

Teplota barev u současného instantního filmu pro Polaroid se dá ovlivňovat teplotou okolního vzduchu v čase mezi expozicí a ustálením fotografie.

Edwin Land i jeho tým inženýrů zpočátku nesli zprávy o těchto cílených deformacích nelibě. Jejich vynález, jejich dítě a technologicky výjimečný výtvar, který je sám o sobě dokonalý přeci nemůže být takto *ničen*. Edwin Land si ale brzy uvědomil, že je to pouze další unikum jejich produktu, s žádným dalším typem fotografického materiálu nebylo možné tímto způsobem pracovat a Land, který si velmi cenil lidské kreativity, brzy začal i tyto formy uměleckého vyjádření za pomoci jejich filmů respektovat.

4.5. Polaroid ve světovém umění

„Andy Warhol na rozdíl od většiny ostatních upřednostnil jeden z nejhorších fotoaparátů, který Polaroid kdy vyrobil: plastovou věc podobnou psímu čenichu s názvem *Big Shot*. Přístroj neměl žádné nastavení zaostření obrazu; dal se s ním udělat snímek pouze na vzdálenost přibližně 120 cm a nebyl zamýšlen na fotografování ničeho jiného než portrétu od pasu nahoru. (*Ostřilo* se s ním tak, že se museli dělat podivné poloviční kroky dopředu a dozadu před modelem. Místo ostření se tomu říkalo *šoupání*). Warhol vozil tuhle věc na večírky, vernisáže, do muzeí. Před malováním portrétů si pořídil hromadu fotografií svého modelu a z nich vybral jeden jako předlohu. Ikonické, sytě barevné sítotiskové portréty, které všichni známe, mají předlohu v polaroidových snímcích.“⁴² Polaroid rozhodně má své nezaměnitelné místo v moderním umění a v popkultuře. Kromě fotoaparátu Big Shot

41 CARR, Kathleen Thormold. *Polaroid Transfer: A Complete Visual Guide to Creating Image and Emulsion Transfer*, Amphoto/Watson Guptill, 1997.

42 BONANOS, Christopher. *Instant: The Story of Polaroid*. New York: Princeton Architectural Press, 2012. s. 82. Vlastní překlad.

Andy Warhol také vlastnil SX-70, který nosil neustále u sebe a také s ním fotil především portréty lidí ze svého okolí a autoportréty [obr. 9].

Dále v této podkapitole představím některé významné světové umělce, kteří s fotoaparáty Polaroid pracovali nebo pracují a pouze stručně popíšu jejich přístup. Pochopitelně se nejedná o kompletní výčet, cílem je ukázat odlišné přístupy k instantnímu médiu. Andyho Warhola jsem uvedl na začátku jako jednoho z nejvýraznějších a nejznámějších umělců, kteří Polaroid používali.

Polaroid s profesionálními fotografy a umělci úzce spolupracoval od svého počátku. Ansel Adams je nejvíce známý pro své technicky dokonalé, emocemi nabitě a dynamické fotografie národních parků amerického středozápadu. S E. Landem byli přátelé a Adams měl nesmazatelný vliv na některé technické aspekty produktů Polaroid. Všechny modely od původního Modelu 95 až po SX-70 testoval v ateliéru i v terénu a tým vývojářů jeho připomínky nebral na lehkou váhu. Mnoho z Adamsovo krajinářských fotografií je exponováno na 8 x 10 peel-apart film. Polaroid postupně portfolio spolupracujících fotografů rozšiřoval a na počátku 60. let založil program na podporu umělců, který byl výhodný pro obě strany: Polaroid financoval techniku a materiál výměnou za propagaci.

Marie Cosindas pracovala jako módní návrhářka a fotografie pro ní byla pouze pomocníkem v této práci. Fotoaparát jí sloužil jako vizuální poznámkový aparát, fotografovala s ním proces vzniku svých děl a díla hotová. Až po seznámení s Anselem Adamsem začala vnímat fotografování jako svébytné umělecké odvětví, kterému se chce věnovat. S firmou Polaroid spolupracovala při vývoji barevného filmu Polacolor. S velkoformátovými peel-apart filmy fotografovala zátiší a působivé portréty. Její fotografie jsou komponované a aranžované tak, že působí jako olejomalby [obr. 10].

Lucas Samaras nafotil sérii černobílých autoportrétů *Auto-Polaroid*, ve které zobrazuje různé role a polohy vlastního já za pomoci rekvizit a kostýmů. Později Samaras objevuje kouzlo manipulace instantního filmu a s příchodem modelu SX-70 společně s novým typem filmu již rekvizity téměř nepoužívá a nástrojem pro zobrazení jeho nálad a emocí mu je manipulace fotografické emulze. Na některých snímcích pouze lehce deformuje své tělo, prodlužuje krk, končetiny apod., na některých už je jeho tvář či postava téměř k nerozeznání a působí cize, nelidsky, někdy až spirituálně a mysticky [obr. 11]. Autoportrétům a jejich manipulaci se věnovala také Ellen Carey. Fotografovala se svým SX-70 a také s *královským* Polaroidem 20 x 24. Pracovala s výrazným barevným osvětlením, různými filtry použitými během fotografování i později při vyvolávání snímku. Na hotové fotografie často také malovala nebo lepila třpytky. V pozdějších pracech s 20 x 24 již vynechává svou tvář a tělo a pracuje pouze s technickými možnostmi média. Její práci

a přístup dobře ilustruje následující prohlášení k projektu *Photography Degree Zero*, který vznikl v letech 1996 – 2021: „Otázky, které často slýchám na adresu mé práce, zní: *Jak tenhle snímek vznikl?*, kterou následuje: *Co je na téhle fotografii?* První otázka se týká fotografie jako procesu. Fotografický objekt často obsahuje průnik procesu a invence, stejně jako sama fotografická praxe. V tradiční fotografii jsou proces i invence transparentní, pouhé prostředky k dosažení cíle. Druhá otázka se zabývá hlavolamem fotografického obrazu bez obrázku nebo *symbolu* ke čtení. Tyto dvě otázky zpochybňují naše kulturní a historicky předepsaná očekávání, že toto médium bude vyprávět a dokumentovat, a přitom neodhaluje žádnou stopu jeho vlastního původu.“⁴³

Instantní fotografie má specifickou vlastnost stát se okamžitě součástí fotografované scény. Fotograf má možnost okamžitě snímek porovnat se skutečností a předmět svého zájmu může okamžitě znovu nafotit, lépe nasvítit nebo zvolit jiný úhel pohledu. Model je přímo konfrontován s fotografií. Tato skutečnost také nabízí možnost z fotografií vytvářet koláže. V práci malíře a grafika Davida Hockneyho je preciznost a řád. K Polaroidu se dostal náhodou, když ho jeden jeho přítel zapomněl u něj doma a on si ho tak zamiloval, že už ho nikdy nevrátil. Hockney fotografoval zátiší v okolí svého domu a později také členy své rodiny a přátele. Často dle kubistického vzoru fotografoval své objekty z více úhlů. Fotografie pořizuje v jednom momentě a skládá je do přehledné mřížky [obr. 12], na rozdíl od fotografky Joyce Neimanas, která ve svých kolážích fotografie vrství na sebe a pořizuje je na různých místech v různých časech.

Práce Davida Levinthala a André Kertésze se podobají způsobem, jakým pracují. Oba dva vytvářejí a fotografovali zátiší s rekvizitami, převážně figurkami. Levinthalova práce je ovlivněna jeho láskou k westernovým filmům, jejichž fanouškem je od dětství. Využívá možnosti Polaroidu 20 x 24 jako je velmi nízká hloubka ostrosti a pohyby přední standardy a vytváří měkké obrazy s nízkou hloubkou ostrosti s postavičkami kovbojů, koní a indiánů. Kertésze potkala v života tragédie v podobě náhlého úmrtí jeho ženy a dětí. Byla to nepředstavitelná rána, se kterou se těžko vyrovnával a téměř přestal vycházet ze svého bytu. Činnost, která mu pomáhala vyrovnat se s nastalou situací tkvěla ve vytváření jemných a citlivých zátiší na parapetu svého okna za pomoci skleněných postaviček, stínů a několika drobných rekvizit [obr. 13]. Kertész kreativně pracoval se slunečním světlem, stíny a barvou oblohy. V situaci, ve které fotograf byl, bylo velmi výhodné mít instantní přístroj bez nutnosti docházet do temné komory nebo fotolabu.

Mým oblíbencem je William Wegman, který vnáší odlehčení a humor do světa fotografického umění. Wegman se zabýval konceptuální kresbou a tvorbě videa ale poté, co v roce 1978 navštívil Polaroid Studio v Cambridge a viděl výsledky z fotoaparátu 20 x 24,

---

43 <http://www.ellencareyphotography.com/photography-degree-zero>. Vlastní překlad.

výsledky ho zaujaly natolik, že začal do studia docházet a přístroj používat ke své práci. Jako svůj jediný model si vybral svého výmarského ohaře Man Raye (a později jeho potomky), které stavil do absurdních a lidských pozic, oblékal je, nechával pózovat na luxusním nábytku [obr. 14] apod. Pomyslným protipólem jeho snímků jsou práce Roberta Mapplethorpea, který fotografoval na černobílý materiál Polaroid převážně mužské modely a jeho portrétům dominují polonahá těla, kožené oblečení a vážné pohledy.

Nezaměnitelné, nezvyklé a zábavné jsou také 20 x 24 barevné fotogramy jídla od Roberta Heineckena, které sám nazývá *jídlogramy*.

5. Polaroid jako jedinečný originál: okamžik, intimita a přítomnost

„Uvážíme-li klíčový význam reprodukovatelnosti pro způsob, jakým fotografie obývá svět, je překvapující, že nikdo doposud nenapsal důkladnou kritickou studii o historii fotografie a reprodukce. Možná je tomu tak i proto, že reprodukovatelnost fotografie staví před každého precizního historika fotografie velké množství různých problémů. Reprodukce kromě jiného umožňuje rozsáhlé šíření fotografických obrazů, přičemž dává zároveň každému jednotlivému obrazu schopnost objevovat se v mnoha různých médiích, stylech, velikostech a formátech. Umožňuje, aby se jeden obraz objevil na mnoha místech najednou a aby mohl simultánně existovat v mnoha různých okamžicích. Díky tomu každá fotografie téměř vždy sestává z mnoha odlišných verzí sebe samé. Tato mnohost materiálních manifestací dále odpovídá podobné proliferaci významů a účinků. Vezmeme-li v potaz toto vše, tedy uvážíme-li inherentně schizofrenní povahu fotografie, nemůžeme se již spokojit s určováním možného významu fotografie pouze v okamžiku jejího vzniku.“⁴⁴ Ani instantní snímky se dnes nemohou vyhnout reprodukci: mohou být přefotografovány nebo naskenovány a reprodukovány do nekonečna. Přesto patří ve světě fotografie k technikám, které vytváří jeden unikátní pozitiv bez mezičlánku v podobě negativu.

Instantní fotografie vytváří pomyslný historický most a navazuje na doby počátků rozmachu fotografických technik, kdy se nepoužíval systém negativ – pozitiv ale vznikal pouze jeden originální a nezaměnitelný pozitiv. Polaroid tak vlastně navazuje na technologie z počátku historie fotografie: daguerrotypii, platinotypii, ferrotypii. V případě ferrotypie je dokonce proces tak rychlý, že by se dal nazvat instantní fotografií 19. století. Reprodukce fotografií v dobách jednoho originálního pozitivu byla vyřešena tak, že byla rytcem vytvořena kopie fotografie a ta byla dále šířena tiskem. Běžně se tak stávalo, že *fotografie*, která vešla ve známost, neodpovídala přesně originálu. Batchen ve své knize dále zajímavě poznamenává, že již od počátku fotografického řemesla, jeho rozvoje a komercializace byl jen málokdy fotografický originál určen pro koncového pozorovatele. S nadsázkou se tedy dá nahlížet na instantní fotografii jako na technologii, která liberalizovala originál, který vkládá přímo do ruky koncového uživatele.

Specifickou vlastností instantní fotografie je její okamžitá přítomnost ve fotografované scéně, onen jeden originál je během několika málo vteřin zhotoven a ve své jedinečné a finální podobě zhmotněn, sdílejí společný prostor s fotografem i modelem. Vteřiny mezi

44 BATCHEN, Geoffrey. *Obraz a diseminace: za novou historií fotografie*. Praha: NAMU. 2016. s.10.

zmáčknutím spouště a vybarvením fotografie jsou vzrušující a přinášejí podobné pocity napětí a očekávání jako pozorování vyvíjející se fotografie v temné komoře. Jenže s touto technologií to může dělat bez práce kdokoli a kdekoli. Vzrušení z objevujícího se obrazu spolu lidé mohou prožít bez vyrušení v pohodlném a intimním prostředí. I tato jednoduchost spojená s intimitou je jedním z aspektů, proč je instantní fotografie stále populární. Skutečnost, že nebylo potřeba nikam odnášet negativy a nechávat je zpracovat anonymním a cizím zaměstnancem fotolaboratoře stojí za rozmachem domácí pornografie, ve kterém hraje Polaroid svou roli. Vedení firmy si to svého času dokonce uvědomovalo a taktně o tomto způsobu využití mlčelo.

Přítomnost hotové fotografie ve fotografické scéně je vpravdě situace intimní a tohoto momentu lze citlivě využít ve tvůrčí fotografii. Na jedné fotografii Pavla Baňky ze série *Figuration*, která je podle viditelných okrajů pořízena na velkoformátový peel - apart polaroid 8 x 10 palců, je mladý model, který skrze na míru vyrobenou „masku“ se speciálním zrcadlovým filtrem, připomínajícím zvětšený polarizační filtr, pozoruje polaroidový snímek sebe sama ve stejné kompozici. Snímek drží mužská ruka, pravděpodobně ruka fotografa [obr. 15]. Ať už bylo autorovo uvažování jakékoli, bravurně se mu povedlo zachytit tuto jedinečnost instantní fotografie. Model může pozorovat během pár minut svůj snímek jak pozoruje svůj snímek a tento nekonečný tunel zrcadlení by mohl pokračovat do nekonečna. Přestože fotografie vznikla v osmdesátých letech minulého století, působí jako komentář současné obrazové kultury okamžitosti, nekonečného opakování a kopírování a opakování a budování obrazu sebe sama.

6. Rozšíření a využívání instantní fotografie v Československu a v Čechách

Československo se po 2. světové válce bohužel ocitlo na té straně železné opony, kterou ovládal Sovětský svaz. Trh s fotografickými přístroji a materiály byl velmi odlišný od toho západního. Po roce 1990 se celosvětová politická situace zásadně změnila a s touto změnou se k nám dostal i volný obchod a (staro) nové produkty.

6.1. Situace před rokem 1990

Zatímco vývoj fotografické techniky a s ním spojené infrastruktury v zemích na západ od železné opony byl v poválečném období rychle se rozvíjejícím odvětvím, Československa se to tolik netýkalo. Samozřejmě, že náš stát nebyl kompletně izolovaný od západního světa ale oficiální distribuce vypadala jinak.

Černobílá fotografie byla u nás hodně rozšířená a dokázala bezpečně naplnit poptávku po fotografických obrazech technických, profesionálních, uměleckých i vernakulárních. Zvětšovací technika pro domácí fotokomory včetně potřebného příslušenství byla dobře dostupná. Fotografické přístroje a materiály byly k dispozici ve státem řízených prodejnách Foto – Kino, které byly spojeny s drogeriemi. Pořídit se zde daly fotoaparáty ruské, československé a východoněmecké výroby. Velmi žádané fotoaparáty japonské a západní se zde objevovali jen velice výjimečně v řádu několika kusů. Některé zajímavější fotoaparáty se výjimečně daly pořídit v Havlíkově bazaru⁴⁵ ve Vodičkově ulici. Některé přístroje se k nám dostávali nelegálním dovozem ale v takovém počtu, že to rozhodně nedokázalo nasycit poptávku. Fotografická technika byla velice drahá. Zvětšovací technika československé výroby značky Meopta u nás byla dostupná a poměrně kvalitní a domácích fotokomor tu bylo mnoho. Fotoaparáty značky Polaroid zde vůbec nebyly dostupné. Nebyly zde k dispozici ani sovětské instantní fotoaparáty GOMZ.⁴⁶ Je pravděpodobné, že nějakému masivnějšímu rozšíření instantní fotografie, i kdyby zde dostupná byla, by bránila jeho pořizovací cena a finální cena fotografií. Není to ale tak, že by instantní technologie byla u nás naprosto neznámá a nepřítomná.

---

45 Dnes Foto Pazdera.

46 TV pořad *Retro: amatérská fotografie*, Česká televize, 2011

Nesmazatelně se do historie instantní fotografie zapsal český fotograf Jan Hnízdo. Tento český fotograf žijící v Německém Offenbachu projevil zájem o práci s fotoaparátem Polaroid 20 x 24, který jej uchvátil. Spojil se s vedením společnosti a přesvědčil je, že s přístrojem chce podnikat a pracovat. Jelikož Jan Hnízdo již dříve spolupracoval se společností Polaroid a pomáhal jim vybírat fotografie do katalogů a výstav, firma mu vyšla vstříc, zaučila ho v USA a Hnízdo se stal operátorem jediného Polaroidu 20 x 24 v Evropě. Pořídil si malou dodávku, aby spolupracující fotografové nemuseli dojíždět do jeho ateliéru v Německu a sám za nimi po Evropě jezdil. Hnízdova motivace byla od začátku jasná: spolupráce s tvůrčími fotografy a umělci. Málokdo na světě uměl pracovat s tímto přístrojem tak rychle a efektivně jako on. Stal se svého druhu součástí onoho přístroje, jeho spouští a objektivem, jeho operátorem. Hnízdo sám popisuje spolupráci s mnoha fotografy, kteří na přístroj téměř nesáhli a pouze mu říkali, jak by měl záběr vypadat. Jeho vlastní cit pro fotografii se tak promítl do děl dalších fotografů.

Jan Hnízdo si ale roli *operátora* vyzkoušel již dříve. V polovině 70. let uvádí Polaroid na trh svůj nový peel-apart film 8 x 10 palců a v portfoliu fotografů si přáli mít snímky od tehdy známého Josefa Sudka. Sudek si přál fotografovat jarní *těhotnou* krajinu pražského Petřína a společně s Janem Hnízdem tam nachodili mnoho kilometrů. Po mnoha prochozených dnech se Josef Sudek rozhodl vytvořit snímky v ateliéru.⁴⁷ Kromě Sudka byly ve zmíněném portfoliu zastoupeny fotografie světových fotografů: Yosuf Karsh, David Bailey, Ansel Adams, Sarah Moon, Walker Evans a další. Spolupráce Sudka s Hnízdem je krásným důkazem, že se i v Čechách na instantní film fotografovalo už v 70. letech, pokud ne dříve. Fotoaparát, se kterým fotografoval Jan Hnízdo je dnes umístěn v Berlínském ateliéru *20 x 24 Studio* a jako jeden ze dvou na světě je stále v provozu. Fotografický materiál do tohoto přístroje se již nevyrábí a firma 20 x 24 Holdings nakoupila velké množství materiálu v roce 2009 a uchovává jej ve specifických kontrolovaných podmínkách. Pro prodloužení životnosti jsou jednotlivé složky skladovány odděleně a míchají se až těsně před použitím.⁴⁸

V polovině 80. let pracuje fotograf Pavel Baňka na svém souboru *Figurations*. Jedná se o sérii sugestivních a hravých autoportrétů a portrétů snímaných v interiérech. Velká část fotografií z této série je pořízena na peel-apart Polaroid 8 x 10 palců. Pavel Baňka v těchto fotografiích velmi dobře využívá jemnou tonalitu použitého média a využívá také jedinečnou možnost instantní fotografie být přítomna ve fotografované scéně⁴⁹.

---

47 BENEŠ, Marian. *Jan Hnízdo a firma Polaroid*. FAMU, 1997. Bakalářská práce, kde byli pro Mariana Beneše hlavním zdrojem informací rozhovory s Janem Hnízdem.

48 Na webové stránce <https://20x24studio.com/> je vyčerpávající popis, jak technicky funguje Polaroid 20 x 24 a materiály v něm používané

49 Jednu takovou Baňkovu fotografii detailněji popisují na konci kapitoly 5.

6.2. Situace po roce 1990

Situace po sametové revoluci se rychle mění. Železná opona se otevírá a k nám a do zbytku východní Evropy se rychle dostávají dříve málo nebo vůbec dostupné západní produkty. Pochopitelně se na náš trh brzy dostávaly oficiálně i produkty firmy Polaroid. V 90. letech měl ale Polaroid již největší slávu za sebou a přístroje té doby jsou velmi jednoduché a plastové a jsou vnímány více jako hračky a věc pro zábavu než plnohodnotné přístroje. Dobře si pamatuji na své první a na dlouhou dobu poslední setkání s Polaroidem. Vyrůstal jsem na pražském periferním sídlišti a každý rok k nám jezdil cirkus. Zhruba v roce 1996 jsme cirkus navštívili a bylo tam možné se po představení dát za poplatek vyfotografovat se slonem a snímek pořídil sám principál na Polaroid. Cestu do českých domácností si Polaroid v masivním měřítku nikdy nenašel.

6.2.1. Rudo Prekop a Andy Warhol

Rodiče Andyho Warhola pocházeli ze vesničky Miková ze severovýchodu Slovenska. Hned na počátku 90. let se skupina nadšenců, umělců a fotografů kolem Rudo Prekopa a Michala Cihláře rozhodla ve městě Medzilaborce 15 minut jízdy autem od Mikové založit první muzeum na světě věnované Andymu Warholovi. Rudo Prekop vypráví, jak držel poprvé v ruce polaroidový snímek: „Když jsme začátkem 90. let s Michalem Cihlářem v Medzilaborcích dělali Warholovo muzeum, tak jsme začali jezdit po tom okolí, protože po revoluci se lidi přestali bát a začali vytahovat různé poklady z americký korespondence. V jedné vesnici, kam jsme jeli, tam jsem vytáhl z obálky fotku. Polaroid. Možná vůbec poprvé jsem držel polaroid v ruce. Americké. A na té fotce byla Julia Warhola, Andyho máma s kočkou. Tak jsem to otočil a intuice mi říkala, že v tom něco bude. A tam stálo: „Tu já jsem s mojim kocůrom, Andrijko nás tak zportretoval, bo má takú mašinku co hned zaráz takoj zrobí fotku.“ Tak jsem si uvědomil, že držím v ruce Warholův originál, že Andy si koupil Polaroida, přišel domů, vybalil ho z krabice a hned udělal první testovací fotku. Byly dvě, dva polaroidy, krásný. Tak jsem říkal: „Michale, toto má větší cenu než ten tvůj žigulík tam venku.“⁵⁰ Zmíněné fotografie jsou dnes buď ztracené nebo veřejně nedostupné v některé soukromé sbírce. Muzeum bylo v roce 1991 otevřeno.

Rudo Prekop byl později v roce 1994 pozván na otevření Warholova muzea v USA v Pittsburgu. Fotografoval tam členy Warholovi rodiny a některé žijící umělce z blízkého

---

50 Z rozhovoru s Rudo Prekopem ze dne 29.3.2023, stylisticky upraveno, kráceno.

Warholova okolí jako Roye Lichtensteina, Leo Castelliho a Roberta Rauschenberga. Rudo Prekop vypráví, že si na tuto důležitou fotografickou misi zabalil hned několik kinofilmových přístrojů a jeden na střední formát. Obchodní zastoupení firmy Polaroid pro Českou a Slovenskou republiku poskytlo na cestu Prekopovi fotoaparát Polaroid Vision a několik balení filmů. Jednooká zrcadlovka Asahi Pentax, kterou Prekop bral jako svůj primární reportážní přístroj, se mu dle jeho slov *rozsypala* během letu Praha – New York. Veškeré zásadní portrétní fotografie, které tam letěl získat, nakonec díky tomu pořídil na darovaný Polaroid. Sám to hodnotí jako to nejlepší, co se mohlo stát, že fotografoval tuto událost na *Warholovo médium*. Dnes se Prekop mimo jiné hodně věnuje figurální tvorbě v ateliéru, kde fotografuje na střední formát a také na fotoaparát Polaroid SX-70, který má dlouhodobě a na neurčito zapůjčený od pražské prodejny Polargraph. Na instantní fotografii si nejvíce váží skutečnosti, že snímek se okamžitě stává součástí fotografované scény a toho, že celá magie vyjevování obrazu ve vývojce pod červeným světlem je obsažena v každé jedné fotografii a lze celý proces pozorovat okamžitě a na denní světlo. Rudo Prekop se také osobně setkal s Janem Hnízdem a jeho Polaroidem 20 x 24.

6.2.2. 90. léta

Na začátku kapitoly jsem zmínil, že ve většinové společnosti u nás nebyl Polaroid nikdy moc rozšířen a nedosáhl statutu něčeho, co musí každá rodina mít doma. Jiná situace je ale mezi profesionálními fotografy. V devadesátých letech je praktické a dostupné využití digitální fotografie stále něco nepředstavitelného. Instantní fotografie ale velice pomohla zjednodušit, zrychlit a zpřesnit práci s umělým osvětlením ve fotografických ateliérech a mnoho profesionálních fotografů ho tak využívalo a mnohé ani nenapadlo ho používat jinak, byl vlastně vnímán jako takový šikovnější expozimetr.

Fotograf Jan Jindra je dobře známý pro své „Fotografie z 80. let, které mají svébytné místo v kontextu tehdejší české momentní fotografie. Přestože velká část z nich vznikala ještě během Jindrova studia na FAMU, velice často narušují dobové kánony, se kterými byla tehdejší česká fotografie spjatá. Pražské FAMU v té době vévodila tradiční momentka odvozená z humanistické fotožurnalistiky nebo citově nezúčastněný subjektivní dokument, jenž se někdy v podobě vizualismu posouval až za hranice dokumentu.“⁵¹ Jan Jindra rád zachycoval na svých fotografiích noční život a postavy z okraje společnosti. Zajímaly ho subkultury taxikářů, veksláků a lehkých žen. Nabízel negativní obraz společnosti, který se před revolucí ukazovat nesměl. Téma okrajových skupin lidí a subkultur s revolucí neopouští a na počátku 90. let fotografuje soubor *No One Rides for Free*. V roce 1991 Jindra vzal svůj

---

51 Magazín Fotograf č. 26.

ateliérový fotoaparát formátu 4 x 5 palců s instantním materiálem Polaroid 55 do kempu Džbán, kde probíhal sraz milovníků a majitelů motorek Harley Davidson. Jindra si na místě postavil pevné fotografické stanoviště kam zval účastníky setkání, kteří se ochotně fotografovali [obr. 16]. Dle vlastních slov Jindru zajímal „okrajový efekt Polaroidu 55, rámeček je pro mne vždy nedílnou součástí snímku. Nechtěl jsem úplně portrét, ale fotografii člověka a stroje. Většinou pózovali, ale po prvním snímku jsem je směřoval k něčemu, co mi pro ně přišlo typické.“⁵²

Ještě jednou se vrátím k pražské FAMU. Z rozhovoru se současným vedoucím katedry fotografie doc. Martinem Steckerem vyplynulo, že se koncem 90. let a na přelomu milénia využívala instantní fotografie značky Polaroid u přijímacího řízení do bakalářského studia. Jedním z úkolů během přijímacího řízení bylo v určitém časovém úseku sestavit z omezeného množství předmětů v ateliéru zátiší. Uchazeč o studium hotové zátiší fotografoval aparátem Polaroid a snímek byl poté komisí složenou z pedagogů hodnocen společně s dalšími díly vzniklými během přijímacího řízení. Toto zadání je dodnes součástí přijímacího řízení na katedru ale pochopitelně je dnes snímek pořizování digitální technologií.

6.2.3. Druhé milénium

Vývoj instantní fotografie v porevolučních Čechách kopíruje vývoj celosvětový. Po přelomu milénia na trh přicházely stále kvalitnější a dostupnější digitální fotoaparáty. Digitální technologie velmi rychle ovládla většinový fotografický trh, profesionální fotografii a nakonec i fotografii tvůrčí. Po bankrotu Polaroidu v roce 2008 to vypadalo jako začátek konce instantní fotografie vůbec. Fujifilm v této době také zvažoval ukončení výroby svého systému Instax. Na světě ale bylo dost nadšenců a tvůrčích fotografů, kteří na Polaroid nedali dopustit. Impossible Project správně vycítil únavu některých fotografů z technicky dokonalého digitálního obrazu a s tím spojený opětovný rostoucí zájem o analogové fotografování včetně Polaroidu. Systém Instax se nepřestal vyrábět a po roce 2010 se jako lavina šíří po celém světě a dostává se i k nám.

V roce 2012 otevřeli dva nadšenci do instantní fotografie Michal Čáp a Tomáš Nosek na pražském Žižkově prodejně Polargraph, kde prodávali repasované přístroje Polaroid a nové přístroje Instax a materiály do nich. Zakladatelé Polargraphu v počátcích také byli v přímém kontaktu s lidmi z projektu Impossible a byli jedni z prvních, kdo testovali nové filmy do „vysloužilých“ polaroidů. Polargraph hrál pozitivní roli v opětovné popularizaci instantní fotografie v Čechách. Od roku 2017 má druhou pobočku v Brně. Obě pobočky

---

⁵² Rozhovor pro Polargraph z roku 2018. <https://www.polargraph.cz/blog/2018/06/25/rozhovor-jan-jindra/>

kromě nových a repasovaných instantních fotoaparátů nabízí také klasickou analogovou techniku, pořádají výstavy, besedy, workshopy a nabízejí vlastní fotografické služby. Dnes jsou u nás přístroje a materiály Polaroid i Instax dostupné v každé prodejně fotografického vybavení, v každém obchodním centru v řetězcích s elektronikou a na desítkách eshopů.

V roce 2004 fotografuje Jiří George Ksandr architekturu New Yorku na materiál Polaroid pomocí camery obscure [obr. 18]. Rád fotografoval pomocí primitivní dírkové komory ale přesto chtěl vidět snímky okamžitě, a tak ho napadlo tyto dvě techniky spojit. Již dříve používal Polaroid pro testovací snímky ve studiu a dodnes používá polaroid 8 x 10 palců jako médium pro své ateliérové portrétní snímky.

Kladenský rodák Šimon Vejvančický fotografuje industriální Kladno na prošlé, experimentální a velkoformátové instantní materiály [obr. 17]. Kombinace surovosti objektů, které fotografuje a dobře zná a technické nedokonalosti materiálu, který používá, dává vznikat velmi citlivým a poetickým snímkům.

Dan Vojtěch fotografuje sportovce a tvoří působivé krajinářské a architektonické koláže.

Expresivní módní fotografce Elišce Sky se podařila implementovat práce na materiály Polaroid i do svých profesionálních zakázek.

7. Závěr

Během bádání a psaní této práce se potvrdil můj předpoklad, že v Československu před rokem 1990 nebyla žádná oficiální distribuce společnosti Polaroid ani jiného systému pro instantní fotografii. Dále se mi potvrdilo, že o této technologii nebylo v Československu téměř nic napsáno a musel jsem se hodně spoléhat na rozhovory s fotografy - pamětníky. Některé rozhovory jsem pořídil sám. Dobrým zdrojem rozhovorů mi také byla webová stránka www.polargraph.cz a bakalářská práce Mariana Beneše z roku 1997, která vznikla na FAMU. Zásadním Benešovo zdrojem byly hodiny rozhovorů s Janem Hnízdem.

Věřím, že by se tímto způsobem ještě daly najít další zajímavé a užitečné informace o užití a rozšíření instantní fotografie v naší zemi ale bádání by vyžadovalo více času. Během svého psaní jsem narazil na webové stránce www.ptejseknihovny.cz, která dle svých slov „...najde pracovníky, kteří jsou specialisty na vyhledávací služby, mají přístupy k novým databázím a pomohou vám najít odpověď na vaše dotazy. Ptejte se knihovny je službou českých knihoven nejširší veřejnosti,⁵³“ na informaci, že československý prezident Antonín Novotný vlastnil fotoaparát Polaroid. Bohužel se mi tuto informaci nepodařilo nijak vyvrátit ani potvrdit, jednalo by se tak určitě o jeden z prvních takových přístrojů u nás a zajímavou historickou perličku. Jeden ze zaměstnanců Národní technické knihovny mi potvrdil, že v jejich knihovně není žádná zmínka, která by potvrzovala jakoukoli distribuci instantní fotografie v Československu a odkázal mě na pořad epizodu o amatérské fotografii pořadu Retro z produkce České televize.

Více se k nám začínaly přístroje Polaroid dostávat až v 80. letech a to pochopitelně neoficiální cestou. V domácnostech pravděpodobně nebyly používány vůbec a profesionální fotografové instantní fotografii pokud používali, tak především jako prostředek pro kontrolu správné expozice a nastavení světel ve fotografickém ateliéru. Pokud někteří čeští tvůrci fotografové občas použili ve své tvorbě instantní fotografii, byl to některý z peel-apart filmů většího formátu. Nesmazatelnou stopu v české historii instantní fotografie zanechal Jan Hnízdo, který úzce spolupracoval s firmou Polaroid a operoval po celé Evropě s jedním z největších fotoaparátů na instantní fotografii, co byl kdy vyroben a spolupracoval s mnoha českými i světovými fotografy.

Situace po sametové revoluci již celkem přesně kopíruje situaci ve světě, přestože k masivnímu rozšíření přístrojů Polaroid do evropských domácností nikdy nedošlo a to ani v Evropě západní. V devadesátých letech, kdy se k nám Polaroid dostává, již jeho sláva i v rodných USA opadala a čím dál častěji byl vnímán jako zábavná plastová hračka pro děti

---

53 <https://www.ptejseknihovny.cz/o-sluzbe>

a rekvizita na oslavy a životní jubilea. To ale neodradilo mnohé tvůrčí fotografy, které uchvátila jednoduchost a kouzlo těchto přístrojů. Polaroid se začal více a více používat v profesionálních ateliérech ale i ve tvůrčí fotografii. Polaroid se v nultých letech 21. století stává doménou menšiny nadšených amatérů a hrstky umělců. Instantní fotografie v Čechách získává na popularitě společně s celosvětovou vlnou popularity přístrojů Fujifilm Instax. Tyto stroje nejsou v profesionální fotografii používány vůbec, v oblasti tvůrčí fotografie jsem také neobjevil žádného významnějšího autora, který by s Fuji Instax pracoval. S příchodem Impossible Project a renesance Polaroidu v Praze vznikl obchod Polargraph, který prodává historické i nové přístroje Polaroid a Instax a také instantní fotografické materiály. Instantní fotografie u nás stejně jako ve světě je dnes doménou nadšenců, umělců a pořadatelů různých společenských akcí a svateb a nijak zásadně se neliší od situace ve světě.

Celosvětový trh s instantními materiály je dnes poměrně veliký s miliardovými obraty a stále roste. Dominuje mu společnost Fujifilm se svým systémem Instax. Společně s opětovnou rostoucí popularitou dalších klasických fotografických procesů to vnímám jako reakci na současnou digitální fotografii. Pokouším se na věc nedívat tak, že současný vzestup popularity klasické fotografie je pouze móda. Veřejnosti dostupná analogová fotografie je na světě přes 120 let a nezmizela. Digitální fotografie je dostatečně kvalitní a zároveň dostupná sotva 30 let. Možná, že právě digitální fotografie je pouze dočasná móda. To je silné tvrzení, kterému sám nevěřím. Je ale pravděpodobné, že budeme překvapeni, jak dlouho tu s námi po boku digitálních technologií klasická fotografie zůstane a to včetně té instantní a bude zajímavé, jak se tyto technologie budou bok po boku vyvíjet, ovlivňovat a doplňovat.

8. Zdroje

8.1. Literatura

ADAMS, Ansel. *Polaroid Land Photography*, New York Graphic Society, 1978, ISBN 978-0821207291

BATCHEN, Geoffrey. *Obraz a diseminace: za novou historii pro fotografii*, NAMU, 2016, ISBN 978-80-7331-409-5

BENEŠ, Marian. *Jan Hnízdo a firma Polaroid*. FAMU, 1997

BONANOS, Christopher. *Instant: The Story of Polaroid*, Princeton Architectural Press, 2012, 978-1616890858

BIRGUS, Vladimír; SCHEUFLER, Pavel. *Česká fotografie v letech 1839 – 2019*, Grada, 2021, ISBN 978-80-271-0535-9

BUSE, Peter. *The Camera Does The Rest: How Polaroid Changed Photography*, University of Chicago Press, 2015, ISBN 978-0226176383

CARR, Kathleen Thormold. *Polaroid Transfer: A Complete Visual Guide to Creating Image and Emulsion Transfer*, Amphoto/Watson Guptill, 1997, ISBN 978-0817455545

EARLS, R. Alan. *Images of America: Polaroid*, S.C. Arcadia Publishing, 2005, ISBN 978-1531621797

FRIESTEN, K. Ronald. *A Triumph of Genius: Edwin Land, Polaroid, and the Kodak Patent War*. Ankerwicke, 2015, ISBN 978-1627227698

GURBO, Robert. EELCO, Wolf. *André Kertész: The Polaroids*, W.W. Norton, 2008, ISBN 978-0393065640

HITCHCOCK, Barbara. *The Polaroid Book*, Taschen, 2018, ISBN 978-3836591997

JURGENSON, Nathan. *The Social Photo: On Photography and Social Media*. New York: Verso Publishing, 2019. ISBN 978-1788730914

KAPS, Florian. *Polaroid: The Magic Material*, Frances Lincoln, 2016, ISBN 978-0711237506

KOMORI, Shigetaka. *Innovating Out of Crisis: How Fujifilm Survived (and Thrived) As Its Core Business Was Vanishing*, Stone Bridge Press, California 2015, ISBN 978-1611720235

RHIANNON, Adam. *Polaroid: The Complete Guide to Experimental Instant Photography*, Thames & Hudson, 2017, ISBN 978-0500296523

SHEPARD, Sam. *Wim Wenders: Instant Stories*, Thames & Hudson, 2017, ISBN 978-0500295779

WOODWARD, B. Richards. *Andy Warhol. Polaroids 1958 – 1987*, Taschen, 2020, ISBN 978-3836569385

8.2. Internetové zdroje

www.20x24studio.com

www.danvojtech.cz

www.davidlevinthal.com

www.elencareyphotography.com

www.hockney.com

www.moma.org

www.officialdata.org/us/inflation/

www.polargraph.cz

www.vejvancicky.art

www.warhol.org

www.williamwegman.com

8.3. Periodika

Fotograf magazín č. 26

8.4. Rozhovory

PETERA, Jiří. 23.3.2023

PREKOP, Rudo. 29.3.2023

STECKER, Martin. 20.3.2023

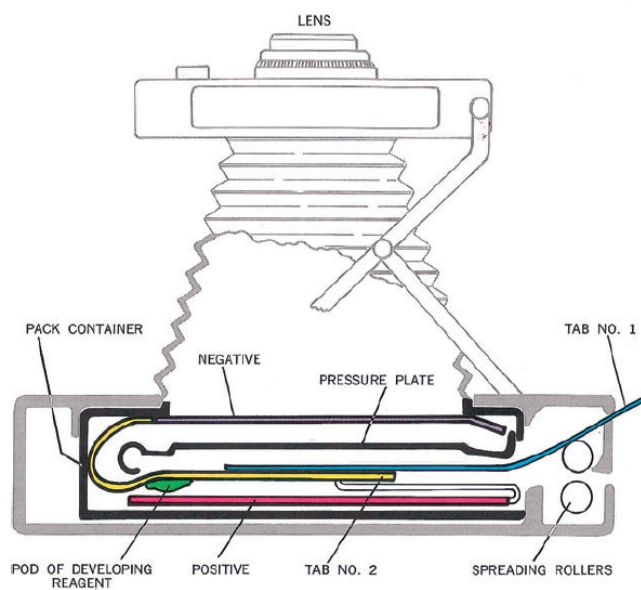
8.4. TV pořady

Retro: Amatérská fotografie, Česká televize, 2011. online:

<https://www.ceskatelevize.cz/porady/10176269182-retro/211411000360037/>

9. Obrazová příloha

POLAROID AUTOMATIC 100 LAND CAMERA "How The Film Pack Works"

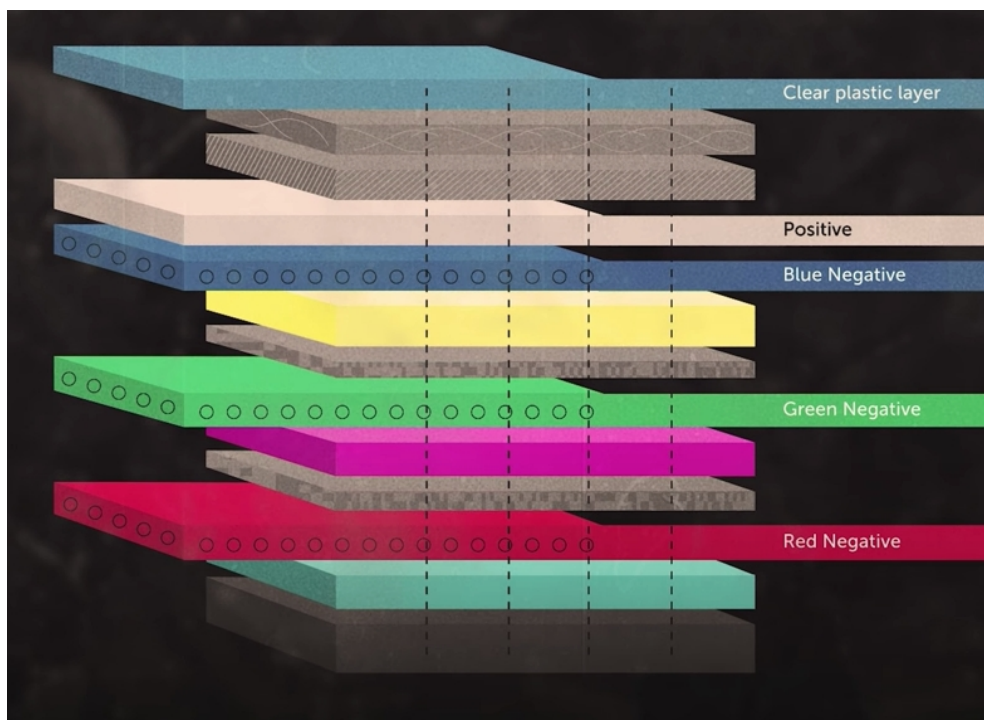

Obrázek 1: Nákres uložení filmu v jednom z prvních modelů Polaroid.

Figure 7.2
Fritz Goro, Edwin Land and
the Polacolor, 1963. LIFE.

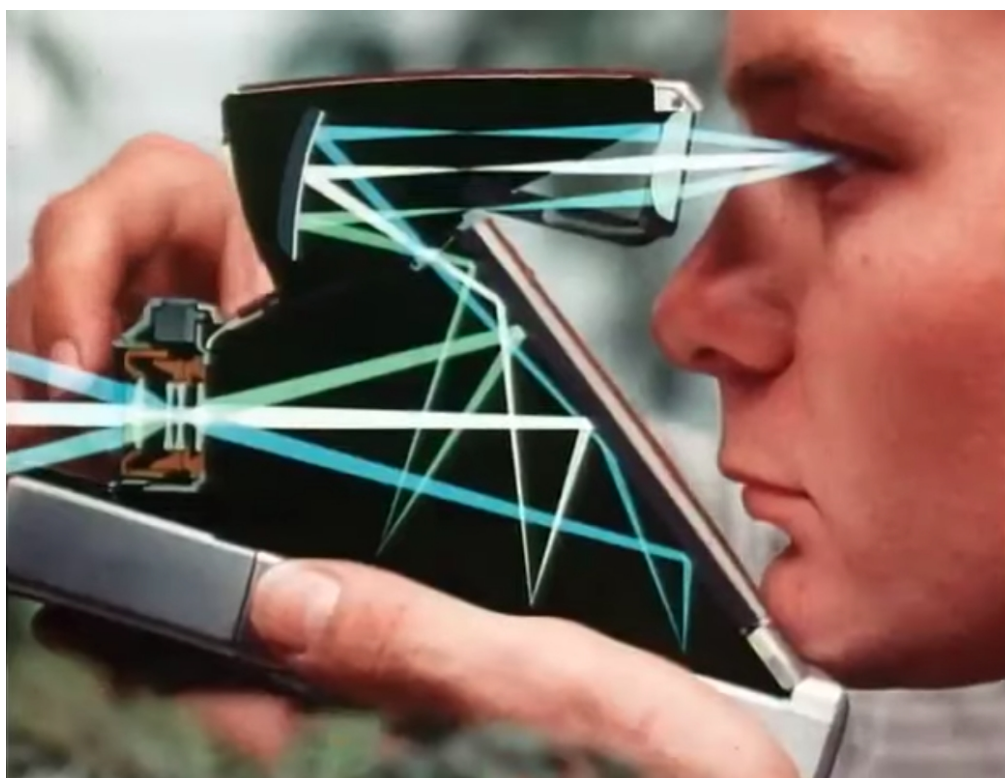
Obrázek 2: Edwin Land s filmem Polacolor.

Obrázek 3: Barevní integrální film Polaroid, který se skládá ze 13 vrstev.

Obrázek 4: Záběr z reklamy na přístroj Polaroid Swinger z roku 1965.

Obrázek 5: Záběr z krátkého filmu propagujícího fotoaparát Polaroid SX-70 z roku 1972.

Obrázek 6: Fotoaparát Kodak EK6, který společnost uvedla na trh v roce 1976.

Obrázek 7: Přístroj Polaroid Barbie Camera uvedený na trh v roce 1999.

Obrázek 8: Snímek pořízený na jeden z prvních experimentálních materiálů společnosti Impossible Project s označením PX 680

Obrázek 9: WARHOL, Andy. autoportrét, nedatováno.

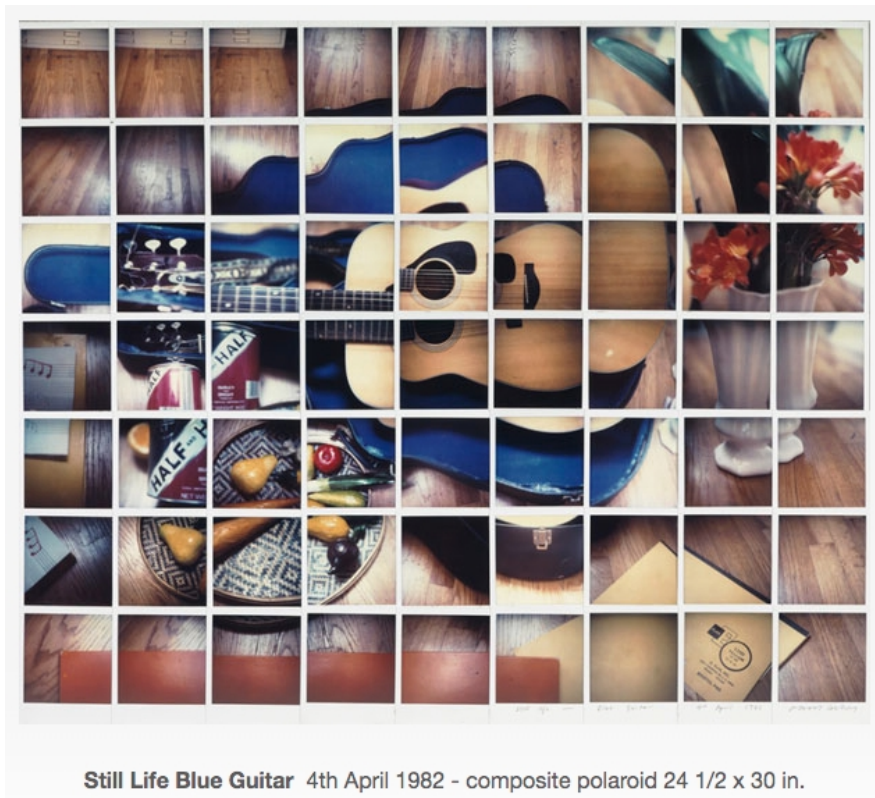

Obrázek 10: COSINDAS, Marie. Asparagus I, 1967.

Lucas Samaras, *Photo-Transformation 7/1/73*. Instant dye diffusion transfer print (Polaroid SX-70, manipulated), 3 1/8 x 3 1/8 inches. Courtesy Craig F. Starr Gallery.

Obrázek 11

Still Life Blue Guitar 4th April 1982 - composite polaroid 24 1/2 x 30 in.

Obrázek 12: HOCKNEY, David.

Obrázek 13: KERTÉSZ, André. Ze série *The Polaroids*, nedatováno.

Obrázek 14: WEGMAN, William. *Earle chair*, 1989.

Obrázek 15: BAŇKA, Pavel. Ze série *Figurations*, 80. léta.

Obrázek 16: JINDRA, Jan. Ze série *Devadesátky - No Rides for Free*, 1991.

Obrázek 17: VEJVANČICKÝ, Šimon. Kladno, nedatováno.

Obrázek 18: KSANDR, George. New York - Isamu Noguchi, 2004.